

**Materiały do słownika
geograficzno – historycznego
Pomorza Zachodniego w średniowieczu.
Południowa połać obecnego powiatu
stargardzkiego (gm. Stargard, Dolice)**

Część: II

UWAGI METODYCZNE

W części I znajdzie czytelnik rozszyfrowanie zastosowanych w tekście skrótów bibliograficznych (wykorzystanych źródeł i literatury). W części drugiej to ponadto: BP- F. Boehmer, *Protokolle des Stargarder geistlichen Gerichts aus der Reformationszeit*, Stargard i. Pomm. 1917.

ML – M. Majewski, *Ludwisarstwo stargardzkie XV–XVII wieku*, Stargard 2005.

PIG- G. Plenske, *Gerzlow*, Monatsblätter (Stettin) 35, 1921, s. 18-19.

Ra II – *Regesta Historiae Neomarcicae*, wyd. K. Kletke Bd II (Märkische Forschungen

RG – *Repertorium Germanicum*, t. 1(1431-1432, 1378-1394, Berlin 1916/ Hildesheim 1991, t. II (1378-1415)-III (1409-1415), Berlin 1935/Hildesheim 1991, 2000., t. 4 (1417-1431), Berlin 1957-8/ Tübingen 1979, t VI (1447-1455), Tübingen 1985, t. VII (1455-1458), Tübingen 1989, t. VIII (1458-1464), Tübingen 1993, t. IX (1464-1471), Tübingen 2000.

ŚA- Z. Świechowski, *Architektura granitowa Pomorza Zachodniego w XIII wieku*, Poznań 1950.

Materiał haseł rozbudowanych podzielono na 4 części:

Pod 1 zgromadzono stwierdzone dotąd ślady materialne z okresu wczesnego średniowiecza (VI–XII w.), ze wskazaniem zwykle na stanowiska archeologiczne (numerowane przez archeologów narastająco i nanoszono na mapy); także inne (jak toponomastyczne, zabytki architektury), mogące przemawiać za istnieniem osady zanim pojawia się w źródłach pisanych.

Pod 2 nazwę z podaniem dat rocznych, bez dokumentacji źródłowej, którą można odszukać pod 3 i 4.

Pod 3 przekazy źródłowe do 1535, późniejsze z XVI w. selektywnie.

Pod 4 przekazy dotyczące spraw wyznaniowych, kościelnych.

Teksty w nawiasach klamrowych są komentarzami autora.

Zastosowano skróty rzeczowe:

bp – biskup; brand. – brandenburski; cyst. – cystersi; el.- elektor; kam.- kamieński; ks.- książę; mgb. – margrabia; niem. – niemiecki; pom.- pomorski; ryc.- rycerz(e), rycerski; słow.- słowiański; szczec.- szczeciński; v.- von; wlkp.- wielkopolski

CZEŚĆ II: M - Ź

Mogilica, przysiółek.

Neven Hof 1581, *Nigengof* 1600, w lesie na wsch. od Dolic, w pierw stajnia dla owiec i pałacyk myśliwski książąt pom., potem folwarczek, w XIX w. zamieszkały zaledwie przez dwóch kolonistów (S 204, BL 625). Polska nazwa nawiązuje do >Świniarzewej Mogiły z XIII w.

[**Morzycza**], wieś.

1. Ślad osadnictwa na stanowisku nieznanym (ŁO 215).

2. Wieś *Blomenberg* 1339, *Blomenberch* 1441, *Blomberge* 1456, *Blemenberge* 1463, *Blomenbergh* 1493, *Blomberg*, *Bluemberge* 1581, *Blumberg* 1944. Wcześniej o tej nazwie niemiecka i słow. wieś *Blomenberch* 1289 k. Pieńkunia w ziemi wkrzańskiej. Morzycza od 1945 r. od jeziora *Moritzen –Pfuhl* k. Dolic (S 116), zapewne od słow. *morawa*, *morina* – teren podmokły (KA 94).

3. Mieszczanin Stargardu Henryk Blumenberg 1390 (DC XI nr 2090) [chyba z M. ze względu na sąsiedztwo. Istnieje domysł, że M. rozwinęła się z posiadłości Wedłów w cysterskich Dolicach, zob. >Kępcewo pod r. 1388. Faktem jest, że chyba od XIV w. to posiadłość Wedłów kępcewskich, bo] tu ich lennicy z rodów:

a) v Schwan (Swane), rodu na Pomorzu znanego od XIII w., w XIV w. rozsiadł w ziemi pełczyckiej i choszczeńskiej: Ebel z Morzycy 24 VIII 1441 r. wśród ofiarodawców renty 6 grzywien od kapitału 100 grzywien dla bractwa kalendowego przy kościele Mariackim w Stargardzie (HP I, 173); Jurgen 1490, 1491, 1507, 1510 (RUR nr 150, HP I, 174, 261, RUR nr 166).

b) Fürstenfeld: Bartłomiej z Morzycy 6 I 1456, 2 XII 1457, 31 I 1463 (HP I, 177, 205, 218, M 1903, s. 20); rodzina ta posiada od Wedłów również lenno w Fürstensee, dziś Przywodzie (gm. Przelewice). Mikołaj w 1373 r. świadek czynności Wedłów z Kępcewa (M 1902, s.162), w 1374 r. z lennem w Żukowie przy jez. Płoń (UBW IV, nr 7), Dytryk (Tide) przy czynności Wedłów w Choszcznie 1381 (C XIX, 477), Henning przy czynności Wedłów z Kępcewa 1399 (M 1902, s. 163), Matzke przy czynności Wedłów ze Złocieńca 1443 (Ra II, s. 150), z lennem w Nowej Marchii, skoro w 1454 r. hołd el. brand. (nabywcy kraju od Krzyżaków) składali: Zabel, Bartłomiej [tenże też w Morzycy, zob. wyżej], Henning i Kaspar, zatem z tytułu brand. enklawy na Pomorzu w Przywodziu – „Nowym Mieście” (Neustadt), bo Zabel z Przywodzia wystąpił w 1457 r., Bartłomiej z Morzycy w 1463 r. (C XXIV, 161-163).

c) Hindenburgów, wielkiego rodu przybyłego w XIII w. ze Starej Marchii na Pomorze (ziemie nowogardzka, stargardzka, pełczycka, zob. Brzezina): Fryderyk z Morzycy w 1475 r. sprzedaje czynsz 8 grzywien kościołowi św. Jerzego w Stargardzie (M 1903, s. 21; tu jednak błędnie jako Lindenborch), 1493 r. (HP I, 248), do 1525 r. (PIG. 18, przyp. 5)

Panami wsi byli jednak Wedlowie: bracia Jan, Joachim i Dionizy patronami kościoła parafialnego 1493 r. (KD 93, nr 776), ciż Joachim Stary i Dionizy (Dinges) z M. i Krępcewa 1511 r., zwłaszcza ten drugi 1513, 1514, 1525 (HP I, 175, 185, 211, 220, 240). Joachim v. Wedel, pan na Morzycy i autor „Kroniki domowej” za lata 1500–1606¹, w 1574 r. zbudował nowy pałac otoczony wałem. Z 1587 roku pochodzi zachowana wieża zamkowa „Stary Piotr” z kamienia i cegły (WH 302, LB 338).² W 1628 r. według pomorskiej matrykuły 23 łanów chłopskich, 4 zagrodników, karczma, kuźnia, 2 owczarzy, 4 pastuchów owczarzy, wszyscy posiadający po łanie (KM 249). Potem z rąk Wedłów (1670, 1686) cała wieś przechodzi na Papsteinów (PIG o. c.), potem na inne rody.

4. Parafia objęta działalnością bractwa kalendowego dla obszaru „między Iną i Płonią” od 1337/10 IX 1339 (P X nr 5512, 5741); na prezentację braci Wedłów, po rezygnacji Mikołaja Fredericka plebanem 22 II 1493 r. Grzegorz Blizcke (KD 93 nr 776). Kościół z kamienia narzutowego zbudowany został w 1606 r. przez Joachima von Wedel (LB 337)³.

Moskorzyn, wieś

1. Na stanowisku 1 ok. 1500 m na zach. od wsi w lesie wśród bagien, dlatego dobrze zachowane, owalne grodzisko z VIII/IX–X w. o wymiarach 75x100m, z czytelnymi wałami sięgającymi 7 m wysokości i fosą (D 169, NRG I, 83, ŁO 216), na wzgórzu „grodowym” zwanym *borchwall* (*Burgwald*), ale też gwarowo *schlossbaj* czyli *Schlossberg* (Góra Zamkowa), z legendą o zakopanych skarbach, co pozwala przypuszczać, że i w średniowieczu istniał tu zamek jako kontynuacja grodu, ze znalezioną ceramiką; w związku z grodziskiem w M. łąka o nazwie *gartz* (gród od pom. *gard*=gród) i *gartzekellern* („piwnice grodowe”) (D 169, S 154, 215, 217); na stanowisku 1a, 1b, 1c osady z VI–VIII w. (ŁO 216), na stanowisku 4 osada z IX–X w. (D 169).

2. *Muscherin* 1441, 1490, 1491, 1523, *Muschereinn* 1590, *Musgerin* 1618, *Muscherow* 1789, *Muscherin* 1944

3. Lenno rodziny rycerskiej Rambow: Henning na M. 11 XI 1441 (RUM nr 99, tu jednak błędnie odczytany jako Ramelow!), Asmus 9 XI 1508 (RBK nr 1217), 1511 (HP I, 179), Hans 1503, 1513 (HP I, 276, 197 i wg indeksu).

Przez małżeństwo z wdową po v. Rambowie w 1490 r. część wsi przechodzi na Reimera v. Schöning z Lubiatawa (SGS I, 37, II 44, BL 727), znanego z 1499 r., 1509, 1520 (RUM nr 117, HP I, 203, 267 i wg indeksu); w 1504 r. zapisywał rentę kościołowi Mariackiemu w Stargardzie (HP I, 174), w 1516 r. tenże ustala dożywocie swej żonie Zofii v. Steinwehr na dobrach w M. w postaci 100 reńskich guldenów szcześcińskiej miary, na 6 łanach z chłopami Jakubem Doske (2 łany), N. Becken (3 łany) i zagrodnikiem Achimem Crantz na łanie, określając zakres ich świadczeń w pieniądzu, naturze i robociznie (SGS I, 37, II, 53), list lenny księcia Bogusława

¹ Zob. jej fragmenty w wyborze i oprac. E. Rymara, *Okolice Dolic w XVI w. w Kronice domowej Joachima von Wedel z Morzycy, „Stargardia”*. Rocznik Muzeum w Stargardzie poświęcony przeszłości i kulturze Pomorza. t. III, 2003, s. 417–430.

² O obiektach i stanie ruin w końcu lat 60. XX w. zob. R. Kąsinowska, *Siedziba szlachecka w Morzycy*, „Zeszyty Pырzyckie” 4, 1971, s. 45–62.

³ R. Kąsinowska, op. cit., s. 60 n.

X z 1520 dla Schöningów: Henninga, Reimara, Jakuba, Mikołaja, Joachima, Adama (Thamme), Jurgena, Hansa, Krzysztofa, kuzynów i braci, na lenna po przodkach w Lubiatowie, Moskorzynie (zatem tu Reimar), Pomietowie, Żukowie, Ukiernicy, Żalęcinie, Płońsku, Kłębach i innych wsiach (BL 715); w matrykule wojskowej z 1523 r. Reimar von Schöning i Rambowowie wystawiać mają 1 zbrojnego konnego (KM 178). W 1520 r. obok Rambowów też rodzina Morner (BL 727), w XVII w. Güntersbergowie (BL 734). W XVII w. po wymarciu Rambowów Schöningowie nabyli resztę wsi. (BL 727).

Na pocz. XVI w. chłopci z M.: Jakub Vestke (chyba więc Doske, zob. powyżej), Łukasz Beck Tewes Drakow, Karsten Brates (HP I, 225, 265). W 1628 r. 11 łąnów chłopskich, 7 zagrodników po ½ łąnu, karczma, owczarnia, 2 parobków chłopskich, 3 pastuchów owczarzy, piekarz, wszyscy po łąnie, po ½ łąnu pastuch, 2 ludzi lennych (KM 247).

4. Kościół filialny parafii w Żalęcinie 1 II 1491 r. (KD 35, nr 266), w nim odlane w stargardzkiej pracowni ludwisarskiej Jochima (II) Karstede dzwony z 1591 r. (przetopiony 1941-1943) i 1601 r., ufundowany przez Kaspara i Daniela v. Rambowów (ML 178, 191).

Mühlenwerder

Molenwerder teren w Krępcewie. nadany w 1399 r. przez Wedlów z Krępcewa augustianom ze Stargardu, potem *Mönchenkrang* (SG 167, M 1902, 163). Ślad po młynie.

Neuhof, Newen Hof > Mogilica, Smardyń.

Nierybno, jez.

Jez. wymieniane między Długą Górą i jez. Gardzko (to na płn. od Choszczna) na wschodniej granicy dóbr cyst. w >Trzebieniu: *Niribenem* 1233, *Neribne* 1259, *Nirebe* 1295, 1313 (P I, nr 288, II, nr 666, III, nr 1712, V, nr 2816). Potem zanikło.

„Owocowy Las”

Przy opisie granic obszaru Dobropola i Trzebienia od 1233 między Małą Iną i jez. Brzezina: *arbores pomiferas* 1233, 1259, 1295 (P I, nr 288, II, nr 660, III, nr 1712, V, nr 2816). Łac. *arbor*- drzewo i *pomifera* – drzewo owocowe.

Paseburg

Łąka w Kurcewie nad Małą Iną 1820 (S 159) opodal wczesnośredniowiecznego grodziska w >Kurcewie. Nazwa hybrydą pom.- niemiecką (*pase*+*Burg*).

Piasecznik, wieś (dawniej w księstwie pomorskim, obecnie już w gminie Choszczno).

1. Nazwa terenowa *Wendenfriedhof* (czyli „cmentarz słowiański”) lub *Hennenfriedhof*, ok. 2,5 km na płn.- wsch. od wsi przy drodze do młyna Gładysz, ze stwierdzonym brukiem kamiennym z urnami z epoki brązu (D 172). Z nazwy może wynikać, że istniała pamięć o słow. osadzie wczesnośredniowiecznej (bo Wend to słowiański Pomorzanie).

2. *Pecenik* 1278, 1339, *Peznik* 1377, *Petzenigk* 1484, *Pezenick*, *Peznick* 1591,

Petznick 1944

3. Wśród wsi w widłach Iny i Małej Iny między Choszczem i Stargardem branych przez ks. Barnima I w lenno od mgb. brand. Konrada 1 VI 1278 (P II nr 1096). W 1339 r. wieś w kompleksie krępceskich dóbr Wedłów (UBW II/2 nr 125) [chyba od XIII w.] Henryk v. Wedel „teraz w P. mieszkający”, brat Hassona z Krępcewa, poręcza 6 XII 1377 za Ludekina Wedla z Inśka, teraz w Krępcewie mieszkającego (UBW IV, s. 25, nr 275) [Potem, w XV w., tu lenno Güntersbergów z Pęczina]; 4 IV 1484 r. ks. Bogusław X nadaje Henrykowi v. Borcke swemu radcy, ekspektatywę na wieś jako spadek po Simonie (III) v. Güntersberg [z Pęczina], a w 1506 r. potwierdza lenno jego synowi Karstenowi (UBB II, 277, nr 321, IV, 29). Tenże Szymon (III) z P., jako lennik Borków 1506 r. (UBB IV, s. 31); Jakub v. Güntersberg 13 V 1508 r. (MB 1903, s. 50), w 1516 r. sprzedaje kościołowi NMP w Stargardzie czynsz, w 1523 r. również czynsz 4 guldenów od kapitału 50 guldenów z gospodarstwa chłopskiego, w 1519 r. z chłopem swym Mertenem Spikermanem (HP I, 246), tenże w 1523 r. ma obowiązek stawiania w 4 konie zbrojne w wojennej potrzebie (HP I, 177, 213, M 1903, s. 67, KM 178), znany z 1525 r. (HP I, 220); Jakub v. Guntersberg na P. z żoną Elżbietą v. Blankenburg w 1550 r. nadaje dochód 8 guldenów od kapitału 200 guldenów dla klasztornej szkoły augustianów w Stargardzie, co żona w 1563 r. potwierdza (SG 83, BL 628); 1567 r. wraz z Dolicami wieś zastawiona przez księcia Ludwikowi hr. Everstein z Nowogardu (WH 311), lenno Güntersbergów przeszło na Borków dopiero 1569/1590, w latach 1601-3 majątność od Eversteinów wykupił ks. Barnim X (XII) i dołączył do domeny Szadzko; w 1608 r. pisze się o możliwości poszerzenia areału poprzez karczunek; folwark liczył wtedy 650 morgów, tj. ok. 21 łąnów; w 1628 r. 52 łąnów chłopskich, 3 zagrodników, młyn [wspomniany też w 1600 r., istniał zapewne od XIII-XIV w.], karczma, kuźnia, owczarnia, 3 pastuchów owczarskich, 2 pastuchów bydła, 2 tkaczy, 3 ludzi luźnych (Żydów?), 2 krawców, 9 parobków chłopskich (KM 253), w 1631 r. przechodzi w ręce prywatne w związku z oddaniem w zastaw przez ks. Bogusława IV;⁴ wraca do domeny w 1671 r.

4. Parafia objęta działalnością bractwa kalendowego dla duchowieństwa ‘między Iną i Płonią’ od 1337/39 (P X nr 5512, 5741). Kościół z późnego średniowiecza, elementy wyposażenia (jak kielich mszalny) z ok. 1500 r., dzwony z 1480 i 1517 r. (LB 421 n.). Pleban Jakub Wolter na pocz. XVI w. (HP I, 177).

„Podjuchy”

Pole *Puderwigh* w Kluczewie 1596 (S 141).

„Polskie Pole”

Lange polnische feldt 1607, pole w Dobropolu (S. 140).

Pomietów, wieś

1. Wcz.: ceramika z osady ok. 500 m na płn. od wzgórza 38,4 m (D 176), na stanowisku 4 osada (?) z IX-XII w. (D 176, ŁO 218). Na polach wsi bagno o nazwie *Wendpfuhl* 1810, co może być pamiątką po wcześniejszym osadnictwie słow. bo

⁴ B. Wachowiak, *Wysokość płonów w folwarkach książęcych domeny Szadzko w początku XVII wieku*, „Zapiski Historyczne” 27, z. 4, 1962, s. 544 n., 552.

Wend to na Pomorzu tyle co Słowianin.

2. *Pometow* 1417⁵, *Pomptow*, *Pomedowe* 1471, *Pummetow* 1477, 1520, *Pommetouw* 1491, *Pomptow* 1523, *Pumetow* 1541, *Pommetow* 1575, 1582, *Pumbtow* 1590, *Pumptow* 1944.

3. Lenna kilku rodów rycerskich:

a) Augustianie stargardzcy w 1471 r. nabyli od Henning Volker 3 łany, co książęta Eryk II i Wacław X zatwierdzili jako jego panowie lenni (BS 372, Hg II, 406).

b) Główna zrazu rodzina rycerska de Palude (niem Bröcker)⁶, w tej okolicy w 1280 r. gdy Fryderyk obok Fryderyka i Henryka Hindenburgów obecny przy czynności ks. Bogusława IV (P II, nr 1167). Brak P. w liście lennym ks. Bogusława X dla braci Bernda i Piotra Bröckerów, ale chyba już wtedy tu byli, bo znani są w P.: Hans Starszy i Młodszy z 1492, 1500 (HP I, 197, 277, 266 n. RUM nr 117), kuzyni Joachim Starszy i Młodszy 1490 (RUR nr 150), 1501-1520 (HP I, 179, 277, 265 i wg indeksu wielokrotnie), 1523 r. zobowiązani do stawania z 2 konnymi na wojnę (KM 178); z 1528 r. list lenny książąt dla Achima (Joachima) i Betekina (BL 734), znanych z 1540, 1566 r. Nie było tu tej rodziny w 1602 r.⁷

c) Luchte, skoro Henryk w 1491 prezentował nowego plebana (KD 38 nr 278).

d) v. Schönig z Żukowa n. Płonią: w liście lennym z 1477 (BL 733). List lenny otrzymują od książąt też Claus, Hans 1491 (HP I, 174) i Hans I z P., ożeniony z Anną v. Strauss (SGS I, 16, 89, 105); Jürgen z P. 1505, 1507 (HP I, 187, 261); w 1510 Anna v. Schönig z P. wydana za Joachima v. der Osten z Kołek (pow. Choszczno) (SGS I, 37), syn Hansa I Jerzy I otrzymał listy lenne w 1520, 1524, 1536 (SGS 106, BL 715), jego bratankowie Hans II na P. i Żukowie w 1539 r., Mikołaj na P. ożeniony z Urszulą v. Grambow, Marek na P. w 1561 (SGS I, 106), założyli dwie linie rodowe na P.

W 1628: 19 łanów chłopskich, 7 zagrodniczych, po 1 ma karczma (znana z XVI w.), kuźnia, 3 owczarzy, pastuch, 2 parobków chłopskich, 2 pastuchów owczarskich, 2 ludzi luźnych. (KM 248).

W drugiej połowie XVII w. P. przechodzi na Franciszka v. Güntersberg zm. w 1679 r., w 1732 r. na Papsteinów, potem Burghagenów, w XIX na Wedłów (BL 734).

4. Na prezentację Henryka Luchte po rezygnacji Tomasza Teskendorpa plebanem 5 II 1491 Marek Markel (KD 38, nr 278). Kościół z końca XVI w. (ob. w ruinie) z pamiątkami po Bröckerach i Schönigach; na zlecenie braci v. Bröcker dzwon z 1566 (LB 427 n.), w l. 1941-43 przewieziony do Hamburga, nie przetopiony do 1945 r. (ML 123 n.).

„Postojowice”

Stonnewitz obiekt między Wierzchłędem i Kluczewem na mapie 1618 (L). Nazwa z pom. suffiksem zatem może pochodzi od słow. *stanu* - postój, zajazd przy drodze (S 208).

⁵ Tylko F. Lorentz, *Slavische Namen Hinterpommerns*, Berlin 1964, s. 92. Informacja oczekuje na źródłowe potwierdzenie.

⁶ Pochodziła z Dolnej Saksonii, poprzez hrabstwo szweryńskie (tu Konrad 1220–1228), przywędrowała na Pomorze (Werner 1260, Fryderyk 1268, Herman 1284) i posiadała od tej pory liczne lenna k. Starego i Nowego Warpna, zob. G. Haag, *Das Geschlecht der Mukercitz und Vidante Mukerwiz*, „Baltische Studien”, (A. F.), Bd. 31, 1881, s. 267 n.

⁷ G. Haag, op. cit., s. 273, i przyp. 47.

„Pyrzyckie Pole”

Pyritzische Feld, pole w Żalęcinie 1590, w związku z pobliską doliną pojeziorną o nazwie *Pyritzer Pfuhl-Kuhle* 1829, 1835, ok. 2 km na zachód od wsi (S. 141). Nazwa podobnie jak Pyrzyce (*Prissani* IX w., *Pirissa* 1124, *Pyris* 1140) pochodzi, jak się wydaje, od *pyros*, prasłowiańskiej nazwy pszenicy.

Radaczewo, wieś (dawniej w księstwie pom., obecnie w gm. Choszczno).

2. *Richebach* 1278, *Richenbach* 1339, 1490, 1523, *Reichenbach* 1944. [Nazwa wydaje się być hybrydą niem. – słow. od *reka* (rzeka, mała rzeka) + *Bach*, co może jest niem. odpowiednikiem pierwszego członu.

3. W 1278 r. wśród wsi między Iną i Małą Iną branych przez ks. Barnima I w lenno od margrabiów (P II nr 1096) [którzy ten obszar zajęli w 1269 r.]. Lenno Güntersbergów w XV w. (zob. pod 4), Joachim w 1523 r. zobowiązany do służby wojskowej jednym jeźdźcem (KM 178). Książęca połowa wsi w domenie Szadzko. Borkowie z Brałęcina Drewes i Kaspar (Gaspar, Jaspar) burmistrz Stargardu, w 1530 r. układają się z książętami pom. Jerzym I i Barnimem IX w sprawie wykupu zastawionej im za 300 florenów połowy wsi R. (BL 642). Potem wieś podzielona na części Güntersbergów, Blankensee (Radaczewo „c” już 1588) i Borków (BL 737 n., 642).

W 1628: domeny książęcej tylko 4,5 łąnów chłopskich, 0,5 zagrodniczego; rodziny Blankensee i Güntersberg mają 52 łąnów chłopskich, 9 zagrodniczych, po 2 łąny młynarzy, 2 karczmarzy, kuźni, 3 owczarzy, pastucha, tkacza, rzemieślnika, 3 pastuchów owczarzy (KM 249, 256). Jeden z młynów to Gładysz znany z 1618 (L).

4. Parafia objęta działalnością bractwa kalendowego duchowieństwa „między Iną i Płonią” od 1337/39 (P X nr 5512, 5741). Na prezentację Jana i Piotra Blankensee [ze Sławęcina już poza granicą Pomorza, w Nowej Marchii], Jana i Henninga v. Güntersberg, w kościele parafialnym w Sławęcinie i jego filii w R. po śmierci Jana Bregenera, 15 IX 1490 r. proboszczem Jan Leuenow (KD 21 nr 147). Kościół z późnego średniowiecza (ob. w ruinie); dzwony z 1506 r., 1518 r. (LB 472 n., ML 115, 116).

„Reńsko” wieś zaginiona.

Rinskow, w ziemi stargardzkiej (*in territorio de Ztaregard*) wśród wsi nadanych w 1224 r. przez księżnę Anastazję, wdowę po Bogusławie I, norbertankom z Trzebiatowa (P I, nr 222), ale brak jej już w potwierdzeniu dóbr klasztoru z 1227; w 1248 r. *Renzk* wśród wsi pozostawionych przez Barnima I kapitule kamieńskiej w ziemi stargardzkiej, wymieniona po Krępcowie i przed *Coclowe* (Kluczewo?) (P I, nr 475). W 1325 r. mieszkańcy Wierzbna (gm. Warnice), miasteczka zakupionego w 1321 r. od biskupa przez cyst. kołbackich, w swej skardze na nich piszą, że *Rensekevelde* czyli „pole *Renseke*”, liczy 16 łąnów dających 30 korcy zboża doходу (P VI, nr 1325). Przed sądem inkwizycyjnym w Szczecinie dla osądzenia sekty waldensów 30 I 1393 r. zeznawała wdowa Małgorzata Hawersche zamieszkała w Kaakstedt (ośrodek waldensów w ziemi wkrzańskiej k. Templina), córka Jana Custerza i Grity, nie będących sekciarzami, urodzona we wsi *Rinsce prope*

Stargardiam, do sekty wprowadzona przez męża Hermana Steyn⁸. [Wieś opuszczona zatem najwcześniej w II połowie XIV w. Należy ją lokalizować opodal Wierzbna w pobliżu jez. Miedwie, na co wskazują pamiątki po niej w postaci nazw polnych:] łąn ziemi na *Reetzischen Felde* w 1566 r. należy do kościoła św. Jerzego w Wierzbnie (BL 578), *Reetzisches feld* 1607, *Reetzisches Feld* 1696 r. i łąg *Rinnsch Brok* 1607, *Retzisches Bruch* 1696 (S 170). Obecnie od 1946 r. nazwę Reńsko (w gm. Warnice) nosi powstała w 1839/44 r. na polach wsi Dębica osada *Grün Damnitz*, następnie do 1945 *Schünbrunn* (BL 591).

Rudnica, rzeka.

Rzeka (*riuulum*) wypływająca z jez. tej nazwy, dopływ Małej Iny [między Dolicami i Morzycą] wymieniany między Świniarzową Mogiłą i Małą Iną na pograniczu płn. pól Dobropola: *Rutniza, qui fluit in Ynam* 1233, *Rutilza* 1259, *Butniza* [błędny zapis lub odczyt] 1295, 1313 (P I, nr 288, II, nr 666, III, nr 1712, V, nr 2816). W 1591 r. pastor z Dolic miał prawo połowu ryb w *Rütling* na pograniczu z Moskorzynem (BL 626).

Rudnica jez.

Reutling 1600, *Rütling* 1812, 1846 *Rütling See* 1868, jez. k. jez. Głębokiego (*Glambeck*) między Dolicami a Moskorzynem, oczywiście z metryką jak rzeka tego miana (wyżej). W pobliżu też łąg *Rütlingsbruch* (S 188), ślad po jeziorze, kiedyś o większym obszarze. Nazwa od rud żelaza (?).

Rzeplino, wieś.

2. *Repelin* 1233, 1259, 1285, 1313, 1333, 1390, *Reppelin* 1278, 1295, 1456, *Reppelien* 1333 *Replin* 1600, 1944

3. Wieś wymieniana w 1233–1313 r. wielokrotnie jako granicząca z polami cysterskiego >Trzebienia (P I nr 288, II, nr 666, III, nr 1712, V, nr 2816), wśród wsi branych w 1278 r. przy pośrednictwie (mediacji) Ludwika v. Wedel [z Krępcewa, który tu najpóźniej od ok. 1269 r. posiada lenno z nadania margrabiów?] przez ks. Barnima I w lenno od mgb. brand. Konrada (P II, nr 1096). Ludwik von Wedel [z Krępcewa] w swej i żony Małgorzaty intencji nadaje 30 I 1285 r. łąn w R. cysterkom z Koszalina (P II, nr 1321). Ks. szczec. Otto I w 1333 r. nadał swemu miastu Stargard (sic!, Stargard od 1295 w księstwie wołoskim) trzy wsie, w tym R., z tym jednak, że jeśli uzyska od biskupa Fryderyka Krępcewo to im za R. przekaże (P VIII, nr 5100) [był to element represji wobec Wedlów, których zamek w Krępcewie książęta zdobyli, a dobra na krótko skonfiskowali; zwrócili je im już w 1336 r.]. Henning Reppelin 1350, 1360 (SG 115, RUR nr 69) i Klaus Reppelin 1389, rajcy Stargardu (BS I, 133) [zapewne z R. pochodzący]. Wieś powróciła do Wedlów i w ich rękę do XX w. Marcin Heynpape chłop z R. wraz z żoną prezentuje biskupowi Henningowi Iwen nowego wikarego w kościele NMP w Szczecinie 16 XI 1456 r. (SG 212, M 1903, s. 20), w 1493 poręczycielami darowizny plebana są chłopci Dithmer Nigenmerckt, Piotr Diderick, Steffen Gardeke, Łukasz Dituner (HP I, 197)

1628: 49 łąnów chłopskich, 11 zagrodników, młyn, 2 karczmy, kuźnia, owczarnia,

⁸ D. Kurze, *Quellen zur Ketzergeschichte Brandenburg und Pommerns*, Berlin 1975, s. 13, nr 66.

pastuch, rzemieślnik, 2 pastuchów owczarzy (KM 249).

4. Mikołaj Darsow [w latach 1384-1390 dziekan kolegiaty ottońskiej w Szczecinie] – rektor altarii NMP w kościele parafialnym w mieście Angermünde (w ziemi wkrzańskiej) otrzymał 20 IV 1390 r. od Filipa de Helpte, wikariusza generalnego biskupa kamińskiego Jana, potwierdzenie altarii św. Mikołaja w kościele parafialnym w Prenzlau (Premslaw), w mieście Strassburg w brand. diec., zachowując altarię NMP w kościele parafialnym *Novastargard* w brand. diec., altarię św. Katarzyny i Jana w kościele parafialnym w *Repelin*, archidiakonat wiejski gorzowski; co potwierdzono mu 17 X 1393, 22 IV 1398 (RG II/888). Pleban Grzegorz Scroder 26 VI 1493 r. sprzedał rentę kościołowi w Stargardzie (M 1903, nr 36) z ołtarzami NMP, św. Anny i Wszystkich Św. (SG 278). Obecny kościół z XVI w. (LB 475 n.).

Sądów, wieś.

1. Wcz.: na stanowisku 2 nad Małą Iną, 1200 m na płd.- wsch. od wsi, przy polnej drodze do Płoszkowa, zach. od drogi do Skrzan i wzgórze 55,2 m., w lesie iglastym grodzisko z VIII–XII w. z dobrze zachowanym wałem, fosą o szerokości 9 m (NRCC I, 84, ŁO 222). Łąka o słow. nazwie *Brallentin* 1895, może pozostającej w związku z grodziskiem, gdyż można jej nazwę wyprowadzać od *bradlo* = skała, więc miejsca w skale, na szańcu, czy wręcz szaniec (SO 151), do tego tamże lasek *Brallentiner Wald* (S 171), zob. > **Brałęcin**.

2. *Sandow* 1278, 1282, 1313, 1323, 1345, *Sandowe* 1283, 1325, *Zandow* 1295, *Szandow* 1457, 1505, *Sandow* 1944.

3. [Wieś powstała w obszarze nadanym cystersom z Kołbacza w 1233 r., zob. Trzebień). W 1278 r. wśród wsi między Iną i Małą Iną wziętych przez ks. Barnima I od mgb. brand. Konrada w lenno (P II, nr 1096) [widocznie po zajęciu ich w 1269 r. przez margrabiów]; wśród potwierdzonych cystersom przez margrabiów brand. 1282 r., książąt pom. Bogusława IV 1283 r. (P II, nr 1232, 1268), Barnima II i Ottona I w 1295 r., Wacława IV w 1313 r., króla Ludwika IV w 1325, ks. szczec. Barnima III w 1345 r. (P III nr 1712, V nr 2816, VI nr 3704, XI, nr 6371); w 1348 r. 74 łanów (PIK 161). Cystersi mają tu lenników z rodu v Krem(p)tzow zarazem z lennem w cysterskim Zaborsku: Jakub w 1439 r. za 25 guldenów sprzedaje czynsz 2 guldenów rocznie kolegiacie św. Ottona w Szczecinie (Hg II, 592), która miała go ok. 1509 r. (Hg II 580); Gunter 2 XII 1457 r. (HP I, 219), Jakub 25 XI 1499 r. na Sądowie, mieszkający w Dyminie, za 25 guldeny sprzedał kolegiacie ottońskiej w Szczecinie dochód 2 reńskich guldenów rocznie z gospodarstwa Piotra Schrodera w S. (RUM nr 117); wspomniany w 1503 (HP I, 276); Joachim 1499 (RUM nr 117); bracia Jürgen 1499 (RUM nr 117), 1505, 1507, 1520 i Hans 1507, 1513 (HP I, 207, 215, 218, 267); w 1523 zobowiązani do stawiania w 2 zbrojne konie w wojennej potrzebie ks. pom. (KM 178), Achim syn Achima 1528 (HP I, 276).

Anzelm Berkholt [chłop?] z żoną Małgorzatą, w 1497 r. sprzedał czynsz ze swego domu przy ulicy Szerokiej kolegiacie ottońskiej w Szczecinie (Hg II, 580).

1628: 36 łanów chłopskich, 20 zagrodników, 2 karczmy, po łanie ma kuźnia, owczarnia, pastuch, młyn ręczny 6, 2 rzemieślnicy, 6 parobków chłopskich, 3 pastuchów owczarskich, 3 ludzi luźnych (KM 247)

4. Kościół z kamienia polnego z XIII w. z pamiątkami po rodzie Kremptzowów;

dzwon odlany przez Jochima Karstede ze Stargardu w 1562 r. (LB 489 n., ML 150).

„Siedlicza Góra”

Zeidlitz Berge 1570, 1590, wzgórze w Burzykowie o wysokości 37 m n.p.m. Pozostaje w związku ze stawem *Zeidlitz -Pfuhl* 1890, na lewo od drogi z Burzykowa do Kluczewa. Nazwa wydaje się wskazywać na ślad zaginionej osady, „siedliska” (S 121).

Skalin, wieś.

1. Wcz.: na stanowisku 2 ok. 1 km na wsch. od kościoła ceramika; na stanowisku 3 na płd. od drogi do Stargardu osada z IX–XII w.; na stanowisku 3 osada z IX–X w. (D 191, ŁO 223).

2. *villa Scalin* 1248, *Sczalin* 1269, *Schellin* 1310, 1463, 1590, *Schellyn* 1339, *Schellin* 1944.

3. W 1248 r. ks. pom. Barnim I bierze od biskupa kam. w lenno ziemię stargardzką jednak bez m. in. S. (P I nr 475, zob. partia wstępna tekstu w cz. I). Konrad v Cleist rycerz w służbie księcia Barnima I, wcześniej jego marszałek, 7 IV 1269 w S. w obecności biskupa kam. Hermana –który może wracał ze spotkania z margrabiami spotykającymi się tydzień wcześniej z ks. wschodniopomorskim Mściwojem II w Choszcznie – aktem wystawionym w S. czynił pewne nadanie dla cyst. kołbackich (P II nr 881). Betekin Schellyn [zapewne więc ze S.] w 1325 r. świadek czynności pobliskiego miasta Wierzbno (P VI, nr 1325). W 1360 r. rajca Stargardu Marcin Scellyn (RUR nr 69) [zapewne ze S.] Augustianie ze Stargardu w 1459 r. kupili tu od rajcy ze Stargardu Jana v. Mettentin 5 łanów i czynsz z karczmy (BS I, 372).

Lenna rodów rycerskich:

a) Hindenburgów: Vicke (Fryderyk) na S. 1441 (RUM nr 99), 1467 (HP I, 281), Henryk 1463 (HP I, 178), 1496 (HP I, 266), 1502 (HP I, 221), na pocz. XVI (HP I, 200, 273), Marcin 1496 (HP I, 266), Bartłomiej 1495, 1510 (HP I, 175, 187, 239), Vicke (Fryderyk) 1509 (HP I, 265, RUM nr 288), Hans 20 I 1509 sprzedaje przełożonym bractwa Bożego Ciała przy kościele św. Jana w Stargardzie rentę 2 guldenów reńskich z gospodarstwa Clausa Goldewyß (M 1903, s. 50), Maciej 1518 (HP I, 273); w 1523 ród z tytułu lenna w S., Słotnicy i Brzezynie ma stawać w 4 konie zbrojne w wojennej potrzebie książąt pom. (KM 178); jest tu nadal 1631.

b-c) von der Zinna: Jasper 1467 (HP I, 281), Henning na pocz. XVI w. (HP I, 265), księżęta Jerzy I i Barnim IX w 1525 nadali Vivigenzowi v. Eickstedt ekspektatywę na lenna Henninga i Tyde v. d. Zinna, w tym 4,5 łanów w S. (BL 681). Lenno to w pocz. XVII w. przeszło na Eickstedtów. W 1617 Ernst Dubslaw v. Eickstedt ma tu 2 chłopów i 2 zagrodników. Zob. Burzykowo

d) v. Mellentin ze Stargardu: rajca Jan sprzedał 1459 augustianom stargardzkim 5 łanów i czynsz 5 szylingów z karczmy (Hg II, 406) W XVII w. też folwark rodziny von Suckow (BL 753 n.).

Na pocz. XVI w. chłopci: Michel Kock (HP I, 185, 227) lub Kerk, który w 1503 sprzedaje rentę szkole przy kościele Mariackim w Stargardzie (M 1903, s. 49); Henryk Roloff (HP I, 188), Hans, Karsten Brothagen (HP I, 197, 225, 240), Hans Linde (HP I, 225), Jurge, Drewes Frowdenberch, Marcin Gederick (HP I, 259), Simon Bandekow (HP I, 270), karczmarz Marcin Roggow, soltys Jurge Kroger (HP

I, 225).

1628: 36 łanów chłopskich, 8 zagrodników, karczma, kuźnia, 4 owczarzy, pastuch, 2 tkaczy, rzemieślnik, 4 parobków chłopskich, 4 ludzi luźnych (KM 247).

4. Bp kam. Henryk ok. 3 V 1310 r. zatwierdza i poświęca nowy ołtarz św. Juliany dziewicy i innych dziewic (imiona nie do odczytu) w S., umieszczając w nim relikwie świętej męczennicy. To bodaj najstarszy z zachowanych na Pomorzu akt erekcyjny ołtarza, znaleziony w ołtarzu (P VI, s. 4099)⁹ [widocznie zarazem jest datą poświęcenia całego kościoła]. Parafia objęta działalnością bractwa kalendowego „między Iną i Płonią” od lat 1337/39 (P X nr 5512, 5741). Do XX w. przetrwał kościół zbudowany w XVI w. z zachowanym dzwonem z XIV w. (LB 495 n.) i drugim z 1602 za pastora Elisaeusa Haupt z Choszczna (od 1584), fundowany przez Henryka, Franciszka i Ludwika von Hindenburg (ML 98, 192). Pastor Henryk Peterman w 1657 r. wykupuje syna za 20 dukatów z rąk Polaków Stefana Czarnieckiego podczas jego wypadu pod Stargard na teren elektorskiego Pomorza (M 1899, nr 1/2).

Słotnica, wieś.

1. Wcz.: na stanowisku 1 i 2 osady z VIII–IX w. (ŁK 561, ŁO 223), na stanowisku 3 szpila kościana (ŁK 561, D 191).

2. *villa slavicali Slotenitz* 1305, 1323, 1345, 1355, *Slotennis* 1339, *Slotenisse* 1346, 1427, 1457, *Clötenitze* 1409, *Slotenitze* 1400, *Slothenitze* 1443, *Schlötenitz* 1944.

3. Ks. szczec. Otto I w 1305 r. przekazuje biskupowi i kapitule kam. 300 łanów we wsiach słow. między Iną i Płonią, w tym w S. po 10 grzywien za łan (P IV, nr 2206). Mieszczanin szczec. Jan z Polic w 1323 r. otrzymał 4 łany w S. od ks. szczec. Ottona I, które od ryc. Gerberta Balka zakupił. Za zgodą ks. Barnima III w 1345 r. przekazał je augustianom z Jasienicy (P VI, nr 3712, XI, nr 6414) [i może to te same] 4 łany nadał tenże ks. w 1346 r. fundowanej wtedy kolegiacie św. Ottona w Szczecinie, z przeznaczeniem na szkołę i zakrystianstwo (RUM nr 147¹⁰), co też w potwierdzeniu dóbr kolegiaty przez cesarza Karola IV w 1355¹¹, ks. Bogusława X z 1489 r., który powołał się na nadanie (i potwierdzenia) ks. Ottona I, Bogusława (VII, zm. 1404?), Świętobora (zm. 1413), Kazimierza V (zm. 1434), Joachima (zm. 1451), Eryka II (zm. 1474) (RUM nr 258).

Lenna rodów rycerskich:

a) Balke: Gerbert przed 1323 (zob. wyżej): [może też] 1356 gdy świadkami czynności ryc. Rowedera z Dobropola Henning Starszy, Gerbert i Ludekin (RK nr 193), Otto ze S. 1441 (RUM nr 99).

b) v Hindenburg (ród przybyły w XIII w. na Pomorze z Westfalii): Vicke (Fryderyk) 1452, 1467 (RUM nr 217, HP I, 281), Mikołaj 1495 (HP I, 187, 265, 275), 11 XI 1502 sprzedał rentę szkole przy kościele Mariackim w Stargardzie (M 1903, s. 49); 1514 (M 1903 s. 66); Marcin 1502, 1508, 1511, 1519, 1534 (M 1903, s. 49,

⁹ Jego treść z lukami: *Anno dni MCCC decimo feria...misericordia dni, presens altare consecratum... Marie virginis a venerabili in Christo patre domino...en. ecclesie episcopo reliquiis sancte Iuliane virginis sanctorum...virginis sub sigillo eiusdem domini Heynrici episcopi solemniter actum et datum ut supra*, zob. M. W[ehrmann], *Urkunden über die Weihung von Altären in pommerschen Kirchen*, „Monatsblätter“, Jg. 18, 1904, s. 134.

¹⁰ Regesten zu den Urkunden des Marienstiftes in Stettin vereinigt mit den Regesten zu den Urkunden des Ottostiftes in Stettin, begonnen von dr Oberländer 1914, ergänzt u. beendet von dr. Hoogeweg 1917. *Archiwum Państwowe w Szczecinie Zbiór Starych Inwentarzy*, nr wol. 1147 (dawniej 28), nr regestu 68.

¹¹ *Ibidem*, nr 75.

HP I, 178 n., 221, 225, 219), jego żona w 1528 pozwała Bartłomieja von Küssow z Wierzchłądu (BP 11), jego kuzyn Jakub 1534 (HP I, 219), Marcin 10 IV 1517 sprzedaje szkole przy kościele NMP w Stargardzie czynsz z gospodarstwa chłopca Henryka Roggemana (M 1903, s. 67); Jurgen (Jerzy) 1509, 1518, 1523 (HP I, 179, 205, 274). Ród ze Skalina, S. i Brzeziny zobowiązany w 1523 r. do służby wojennej w 4 konie (KM 178). Ludwik z Brzeziny w 1628 r. zeznał, że brat jego dziadka Fryderyka zmarł bez męskiego potomstwa i jego ojciec Daniel przejął lenno, ale nie wszystkie długi spłacił. Potem bracia Baltzer i Jerzy, wdowa po Jerzym Barbara v. Mildenitz, która swe dożywocie tutaj przeniosła na Piotra von Köthen z Lubiany, lecz ten dobra w złym stanie utrzymywał, dlatego w 1631 r. Ludwik i Baltzer w imieniu swego stryja Fryderyka skarżyli go. Dotyczy to również dóbr w Skalinie i Burzykowie (BL 755).

c) von der Zinna (Czinne): Henning w 1409 r. czyni nadanie dla kościoła w S. (BL 681), Dytryk (Diderick, Tide) 1426 (M 1902, 180), 1427 (RUK nr 510), 1436 z żoną Elżbietą (M 1902, s. 180, 276), 11 XI 1441 r. za 700 grzywien sprzedaje kolegiacie ottońskiej ze Szczecina 56 grzywien rocznej renty ze swej posiadłości z prawem wykupu (RUM nr 99); Henryk w 1443 r. zastawia Dytrykowi Rode i starszym bractwa maryjnego w Szczecinie łaszt żyta lub owsa, albo po ½ łaszcie żyta i owsa za 300 grzywien „oczek zięby” (RUM nr 204), tenże 2 XI 1447 (HP I, 206) i 1 II 1449 (RUM nr 211), 13 III 1456 r. zapisuje dochód kościołowi NMP w Stargardzie (HP I, 173) 1 XI 1457 za 200 grzywien zastawia dziekanowi i kolegiacie ottońskiej w Szczecinie 16 grzywien rocznej renty z gospodarstwa Hansa Ritzeke i z łąnów w Burzykowie (RUM nr 220); ks. Jerzy I i Barnim IX nadają w 1525 r. Vivigenzowi v. Eickstedt [z Klempenowa] ekspektatywę na lenna Henninga i Tyde v. d. Zinna, w tym 3.5 łąnów w S. (BL 681); Tyde 1569, 1605 po ojcu posiada lenno i jest ostatnim z rodu (BL 755), po sporach z synami Ottona Ramina, w 1616 r. zapisano wdowie po Tyde v. d. Zinna 4 łąny, Eickstedtom 3 łąny i posiadłość wdowy po jej śmierci (EFB 800). Zob. Burzykowo. Na pocz. XVII w. część ta przechodzi na Güntersbergów, którzy w 1617 r. mają tu 5 łąnów, pastwiska, zagajnik (BL 755).

d) W części rodzina Sukow (Joachim 1665) może od XIII w. (BL 755).

e) Prechel (Parechel) ze Stargardu, w 1517 r. burmistrz Herman ustala tu dożywocie żonie Grecie v. Güntersberg (BS. St. 279).

Chłopi: Piotr Koppen, Dionizy Sporne na pocz. XVI w. (HP I, 208).

1628: 52 łąny chłopskie, 6 zagrodniczych, młyn, karczma, 2 owczarzy, pastuch, 4 parobków chłopskich (KM 247).

4. Parafia objęta działalnością bractwa kalendowego „między Iną i Płonią” od 1337/39 (P X nr 5512, 5741). Duchowni Rutger Busler i Gerard Bocholt (Buchholtz) pleban w S., w sporze o archidiaconat uznamski 1400 (RG II szp. 1033). Pleban Jakub Schulte i zakrystiaństwo z tytułu posiadania łąnu parafialnego w Kluczewie, w 1409 r. mają dawać odpowiednio 3 i 2 grzywny rocznie na ołtarze w Stargardzie i Kluczewie fundowane przez Henninga v. d. Czinne, (SG 139), który tego roku czyni nadanie na poprawienie zakrystii (BL 681). W nowym kościele z XIX w. stare dzwony (LB 497).

„Smardyn”, bagno.

Bagno (*palude*) *Smardin* 1233, 1259, *Smardowy* 1295, *Smardowi* 1313,

wymieniane między Dziadów Kierzem a jez. Głębokim w opisie pñ.- zach. granic cysterskiego Dobropola. Granica przecinała je na pół (P I, nr 288, II, nr 666, III, nr 1712, V, nr 2816). Nazwę wyprowadza się od *smard*, *śmierdziuch*, pogardliwego określenia chłopa, w nawiązaniu do *smardos* = łajno, smród.

Smardyń, osada.

Neuhof 1612. (S 204), 1944, przys. Dolic na pograniczu z polami Sądowa, założony przez ksiąząt pom. W 1766 r. powstała opodal kolonia (4 budynki) dla weteranów wojskowych. Obydwie osady połączyły się z kolonią *Bullenwerder* lub *Bollwerder* (BL 627). Po 1945 nosi nazwę Smardyń od > bagna Smardyń.

„Strażna”, rzeka i bagno.

W 1248 r. ks. Barnim I bierze od biskupa kam. w lenno ziemię stargardzką bez kilku wsi na pñ.- zach. od Stargardu, opisując ich granice: od Miedwia przez potoki *Straznam* i *Zmogerniz* –na pñ. do Iny (P I nr 475) [zatem wpadał do Miedwia z północy w rejonie lasu >Strażnego i zamku >Strażnego, płynął między Skalinem i Kunowem Biskupim.] W 1285 r. Bogusław IV nadał Stargardowi prawo użytkowania bagna (*palude*) *Stratzna* (P II, nr 1329), 1304 r. *Strazne* nadane wraz z Kobylanką cyst. z Kołbacza (P V, nr 2146). W 1345 r. ks. szczec. Barnim III potwierdzał cyst. Kobylankę wraz z *paludem Strazene* (P XI, nr 6371); *palude Strazene* potwierdzane [alternatywnie zamiast lasu!] przez cesarza Karola IV w 1355 r. (C XVIII, 388).

„Strażny Las”.

Las w XII w. pokrywał jeszcze dużą połąć pñ. ziemi stargardzkiej skoro w 1185 r. ks. Bogusław I potwierdzał cystersom z Kołbacza Przylep, dodawał potem opuszczoną wieś pobliską *Gorna* z wolnością użytkowania lasu we wszystkich lasach „prowincji” stargardzkiej (*omnium silvarum...provincia Stargardensi*, P I, nr 98); w 1212 r. ks. Bogusław II potwierdzał im Strzebielewo - powstałe widocznie po trzebieniu lasu – z wolnością użytkowania *ligna in Stargardensibus* (P I, nr 156), w 1270 r. ks. Barnim I nadaje mieszkańcom wsi biskupa kam. k. Miedwia wolność wyrębu w *silva Strazene* (P II, s. 242). Bogusław IV w 1285 r. nadał Stargardowi wolny wyręb drzewa od Iny i lasu goleniowskiego po las i bagna (*silva et paludem*) *Stratznam* (P II nr 1329) [chodzi o las zwany potem *Zac*]; ks. szczec. Otto I nadawał w 1304 r. cyst. z Kołbacza Kobylankę z całym lasem lub bagnem *Strazne* aż po własność biskupa w tej okolicy (P V, nr 2146). Warcisław IV potwierdza im las *Strazne* w 1313 r. (P V, nr 2816). Bp. kam. Konrad IV w 1321 r. sprzedał cyst. kołbackim miasteczko Wierzbno nad Miedwiem wraz z prawem korzystania przez mieszkańców z lasu *Strazena* (P VI nr 3516). Już w 1325 r. mieszkańcy skarżyli się za zmuszanie ich do płacenia po 6 denarów za wyręb drzewa suchego i 8 za mokrego, a teraz już po 10, w lesie *Stracena* (P VI, s. 318). W 1345 r. ks. Barnim III potwierdzał cyst. Kobylankę wraz bagnem > *Strazene* (P XI, nr 6371); ks. Bogusław VIII w 1401 r. sprzedaje Stargardowi dochody w Kunowie [Biskupim] część *Heide Strazne* aż po dobra kołbackie [w Kobylance?] oraz część jez. Miedwie, co w 1484 r. zatwierdzał ks. Bogusław X (BS I, s. 147). Las rozciągał się opodal wsi Kunowo, zwanej Kunow, potem Biskupim (Biscopessconowe 1339, P X nr 5741), a następnie Kunow an der Strasse, co nie oznacza wsi „przy drodze”, ale właśnie „przy lesie Strażnym (Strasznym?)”. Bogusław X rozstrzyga 12 V 1506 r. spór Stargardu z cyst. z Kołbacza o granice *die Strasse* k. Miedwia (RK nr 303).

„Strażny Zamek”.

W trakcie wojny z Bogusławem IV w 1283 r. margrabiowie brand. zajęli Stargard z okolicami. Pokojem z 13 VIII 1284 r. zobowiązali się zwrócić Stargard, oraz *castrum Strazne*, który ma być zburzony (P II, nr 1312). [Zamek musiał zatem być położony w rejonie bagna i lasu Strażnego u północnego krańca jez. Miedwie. Ze względu na militarny charakter obiektu, nazwę wypada wyprowadzać od *straż*, *strażnica*, a nie od *straszyć*. Może był zbudowany na gruncie dawnego grodu pełniącego funkcje strażnicy (Pyrzyczan?)].

Strzebielewo, wieś.

2. *Striulle* 1212, *Streuelowe* 1235, 1236, *Striueloue* 1237, *Striuloue* 1240, *Striloilow* 1242, *Strevelowe* 1339, *Streuelow* 1487, *Struelow*, *Strevelow*, *Strepelw* na pocz. XVI w., *Strewelo* 1599, *Streblau* 1665, *Strebelow* 1944. Nazwa od trzebić, karczować lub od *trzeba*- ofiara pogańska, miejsce kultowe.

3. Już w 1212 r. wieś potwierdzana przez ks. Bogusława II cyst. z Kołbacza (P I nr 156) [może z nadania jeszcze Kazimierza I przed 1181, lub Bogusława I z lat 1181–1186] Potwierdzana jeszcze w 1235, 1236 (gdy bp kam. Konrad III nadał cyst. pobieranie dziesięcin) 1237, 1240, 1242 (P I, nr 312, 331, 344, 373, 404).

Po cystersach joannici [zapewne od XIII w.], którym potwierdzano wieś 2 II 1477 (C B V, 430), w czasach Bogusława X joannici płacili z Kolina, Strzebielewa i Witkowa [komturia kolińska] co roku 3 wisple owsa, 5 wołów, 5 waz piwa, 6 jagniąt i 30 kur (KD, 550), dokupili tu 11 łąnów 1494 (BS 27) i potem dużą część wsi, tzw. S. „b” (14 zagród chłopskich i 304 morgi) należała do komturii kolińskiej. (BL 764).

Lennicy joannitów z rodów rycerskich:

a) Henning Kenstel [z rodu Güntersbergów] z synem Henningiem 21 IX 1386 r. za 200 grzywien denarów sprzedaje w Stargardzie braciom: duchownemu Henrykowi, Henningowi i Jakubowi Lebbinom 8 łąnów, w tym 3 sołtysa Hannesa Nekela, 2 tzw. Polans Hof, 3 Jakuba Wygersa (RUR nr 92).

b) Dossa (Strzebielewo „a”): Henning Witztum kamieńskiej kapituły [zastępca biskupa w kapitule] czyniąc nadanie na terenie swego Letnina [k. Pyrzyc] dla ołtarzy w katedrze, uzyskuje konsens kuzynów Zabela, Rulofa i Clausa, którzy dodają 4 grzywny z gospodarstwa Jana Scherpinga w S. (RUK nr 561); baliw joannitów Nickel von Thierbach 19 IV 1438 r. zastawia Rudolfowi, burmistrzowi Szczecina 5 łąnów chłopów Henryka Strevelowa i Gildenmeistera, czynsz z karczmy, opuszczone gospodarstwo z 2 łąnami na pograniczu z polami Kręcewa i 5 prętami ziemi zagajnika nad Iną, a także, jeśli on i jego dziedzice w S. zamieszkają, czynsze od połowy ryb w obrębie wsi, ale tylko na stołowe potrzeby (RUR nr 118). Baliw Jerzy v. Schlabrendorff w 1494 r. sprzedał burmistrzowi Szczecina, ryc. Rolofowi Dosse (synowi Rolofa z 1438) na Kurcewie, sołectwo i 304,6 morgi, 14 gospodarstw chłopskich. Tenże Rudolf Dosse sprzedał w 1494 r. 11 łąnów Tessenowi v. Kleist komturowi joannitów z Suchania i daninę 5 wispli żyta, jęczmienia i owsa z gospodarstw Henryka Ryde, Paula Nigemana, Henryka Tyde Młodszego (RUR nr 156). Majątek rodziny Dossa 1575, 1608, 1618, sprzedany 1650.

Chłopi: Drewes (Andrzej) Wothener (Wolener), w 1511 r. sprzedał czynsz kościołowi NMP w Stargardzie czego świadkami sołtys Merten Koppe (n, Kop), Hans Koppe (M 1903, s. 50, zob. też HP I, 184, 228, 260, 268, 272), Paul Koppe 12

I 1522 r. sprzedaje czynsz kaplicy NMP w kościele św. Jakuba w Stargardzie, czego świadkami Piotr Koppe, Piotr Tyde Młodszy (M 1903, s. 67, HP I, 267); na pocz. XVI w.: Henryk Tyde, Henryk Ratzke, Hans, Claus 1497 (HP I 272) i Jakub bracia de Tiden, Karsten Kroger (HP I, 191). Claus i Henryk bracia to Strevelow, Jakub Sporen (HP I, 225), Jakub Korckow (HP I, 248), Hans Role (HP I, 260, 271), Jurge Groteknitze (HP I, 271).

1628: 47 łąnów chłopskich, 1 zagrodnik, karczma, pastuch, 4 parobków (KM 249).

4. Parafia objęta działalnością bractwa kalendowego „między Iną i Płonią” od 1337/39 (P X nr 5512, 5741). Jan pleban 1386 (RUR nr 92). W 1547 r. baliw joannitów Tomasz v. Runge donosił księciu, że w oparciu o skargę poddanych z Kolina i S., proboszcz prowadzący nieobyczajne życie i nie uznający władzy książęcej, został zastąpiony duchownym ewangelickim¹². Kościół z XVI w., przed 1945 r. z elementami wyposażenia z końca XVI w. (LB 507 n.), dzwon Jochima (II) Karstede ze Stargardu z 1606, fundowany przez mistrza joannitów ze Słońska, Marcina hrabiego Hohnstein- Vierraden (ML 197 n.).

Strzelica, rzeka.

Prawy dopływ górnej Płoni płynący przez Płotno, Jagów, Warszyn. Bogusław IV w 1283 r. potwierdził cyst. z Kołbacza >Warszyn i prawo połowu ryb w *riuulo Streliz* (P II nr 1268). *Strelle* 1543 (S 122), *Strehle* 1944.

„Strzelno”

Lasek *Strehlen Tanger* 1543 k. Jagowa (S 191); w 1564 przy opisie granicy państwowej k. Jagowa mowa o uroczysku *Strellengrund* (C XXIV, 294) w związku z nazwą rzeki >Strzelicy.

Strzyżno, wieś.

1. Wcz.: grodzisko (?) wyżynne na stanowisku 1 na wsch. brzegu Małej Iny, 1 km na płn. od wsi, z odkrytą ceramiką i drugie większe ok. 350 m. na pld. od poprzedniego (D 199, S 215, ŁO 225).

2. *Strisen* 1305, *Striesen* 1339, *Stresen* 1487, *Strellin* (sic!) 1540, *Stresow* 1590, *Streesen* 1944. Nazwa od stróża, straża (od grodu strażniczego, może też od pobliskiego lasu >Strażnego).

3. Ks. szczec. Otto I w 1305 r. za sumę 3000 grzywien przekazuje biskupowi kam. 300 łąnów we wsiach słow. (*villas slavicali*) między Iną i Płonią: Słotnicy, Warnicach, Burzykowie, Strzyżnie, Kluczewie, Kurcewie, połowie Kłębów (P IV, nr 2206). Książę Otto III w 1459 r. za służby i pobyt w więzieniu zmarłego burmistrza Szczecina Rudolfa Dosse, jego synowi Rudolfowi przekazuje 13,5 łąnów i należne doń gospodarstwa chłopskie w dożywocie, a po jego zgonie żonie Katarzynie (RUR nr 122, Hg II, 889). W potwierdzeniu dóbr joannitów z 2 II 1487 r. także ½ wsi kupiona od lennika książęcego Hansa v Dosse (C B V, 430) i czy to 15,5 łąnów i lenno kościelne, które joannici od Dosse kupili w 1490 r.? (BS 272). Jeszcze w 1608 r., 1618 r. Zabel v Dosse otrzymał książęce listy lenne na dobra w S. (BL 636).

¹² F. Boehmer, *Ein Beitrag zur Reformationsgeschichte Pommerns*, „Monatsblätter“, Jg. 17, 1903, s. 81–84.

Większa część wsi z 23 łanami, młynem na Inie, lennem kościelnym już 1536 (do 1714) rodziny v. Billerbeck, w 1540 (*Strellin!*) książę Barnim IX potwierdził 13,5 łanów zagrodniczych, lenno kościelne, sądownictwo (BL 771), reszta tj. 15,5 łanów do rodziny Winsen, która w 1681 sprzedała je Billerbeckom (BL 766).

Chłopi: Mateusz Hartwicz 1 I 1505 r. sprzedaje rentę wikarii NMP w Stargardzie (M 1903, s. 50); Jakub Springendarke 12 III 1512 sprzedał wikarii stargardzkiej czynsz, czego świadkami Hans Smydt, Paweł Papeke (M 1903, s. 51), na pocz. XVI w. Merten i Paweł Hartwicz, Drews Stoltenberg (HP 230), Henryk, Piotr Sasse (HP I, 249), Claus Bulte, Piotr Selsow, Claus Werneke (HP I, 254), Claus i Lorentz Boddeker, Jurge Detert (HP I, 260), Drewes Bulte, Drewes Kroger (HP I, 282).

1628: 32 łany chłopskie, 3 zagrodników, 2 młyny, karczma, owczarnia, pastuch, tkacz, inny rzemieślnik, 3 parobków chłopskich, 4 ludzi luźnych (KM 248).

4. Parafia objęta działalnością bractwa kalendowego „między Iną i Płonią” od lat 1337/39 (P X nr 5512, 5741). Kościół z późnego średniowiecza; po reformacji filialny parafii w Warnicach; do 1945 r. dzwon znacznie starszy (LB 509 n.; nie zajmuje się nim jednak ML).

Szczucze, jez.

Jezioro wymieniane wielokrotnie od 1233 r. między polami Rzeplina i Długą Górą na wsch. granicy cysterskiego Trzebienia: *Stuke* 1233, 1259, *Stuk* 1295, 1313 (P I nr 288, II, nr 666, III, nr 1712, V nr 2816). *Stuzig* w 1388 r. nadane Borkom przez Wedłów z Krępcewa w lenno wraz z wsią >Bralęcina (BL 642, WG 245) W 1591 r. pastor z Dolic miał prawo połowu ryb w Dużym i Małym *Stietz* (BL 626), *Stutz* 1591, *Stietz* 1785, 1868 (S 120), *Stüts* 1944. Płd. od Bralęcina.

„Szemlin”, jez.

Schemlin See 1583, *Schemmelien* 1590, dwa małe jez. między Moskorzynem, Żalęcinem i Morzycą (S 171). Koło Żalęcina też uroczysko *Schemlinsgrund* (S 171) i dawniej wzgórze 56.3 *Schemlins-baj*, *Schemmelin Berg* między Moskorzynem a Żalęcinem (S 187). Po 1945 r. nawiązuje doń osada Szemiellino, dawniej *Schöningsthal*, przysiółek Żalęcina z 1840 r. (S 207).

Świniarzowa Mogiła (cmentarzysko?).

Wzgórze (*monticulos*) wymieniane między jez. Głębokim a rzeką Rutnica wpadającą do Małej Iny, przy opisie płu. granicy pól cysterskiego Dobropola: *Suineromogula* 1233, *Sinneroaglati* 1259, *Smyneromogola* 1295, *Smineromogola* 1313 (P I, nr 288, II, nr 666, III, nr 1712, V nr 2816), jeszcze w 1551 r. przy opisie pól Dolic *Szwiniarogila vandalicum est quod significat Schweinehügel oder Schweinebrink, hodie dicitur Schwiengrube und wird für ein Ortmahl gehalten zwischen Dolitz, Pomptow und Muscherin*,¹³ zatem mogiła jakiegoś Sminera, Świniarza (?) Mogiła i może to cmentarzysko z kurhanami ok. 500-1000 m na płd.-zach. od Dolic, zapewne na płd. lub płd.-zach. od jez. Rudnica¹⁴, a może przy płu. cyplu jez. Głębokiego. Śladem były zapewne nazwy polne *Schwinsbaj* (Świńska Góra)

¹³ L. Quandt, [w:] *Codex Pomeraniae Diplomaticus*, Greifswald 1843/1862, s. 457 za F. Dregerem.

¹⁴ R. Kiernowski, *Mogiły i cmentarzyska pomorskie w przekazach źródeł pisanych XII-XIV w.*, „Materiały Zachodniopomorskie”, t. I, 1955, s. 126.

w Pomietowie, wzgórze *Schweinsberge* przy jez. *Schwinsbaj* w Dolicach i teren *Schweinegrund* 1896 (S 188). Do nazwy nawiązała po 1945 r. nazwa osady >Mogilica i Smardy.

Trzebień, wieś, miasteczko opuszczone.

2. *Trebene* 1232, 1233, 1255 1274, 1282, 1283, 1325, 1345, 1348, 1360, 1374, 1398, 1551, *Treben* 1235, 1337, 1240, 1278, 1279, 1355, *Triben* 1236, 1237, 1242, *Tribene* 1339, *Tribbene* 1388, *Trebeneke* 1559, *Treptow* 1618. Po 1945 r. nazwę Trzebień przeniesiono na *Lupoldsrub*, kolonię Dolic istniejącą już w 1780 r. (BL 739).

3. Ks. wlkp. Władysław Odonic w 1232 r. (1233) nadaje cyst. kołbackim *hereditates Treben* i Dobropole z jez. Sowno (P I, nr 281, 288), tuż na wsch. od Choszczna, określając granice (zob. obszar na mapie w cz. I „Stargardia”, t. IV, s. 375-376). W 1236 r. bp kam. nadaje ponadto dziesięciny (P I, nr 331). Wieś wielokrotnie potwierdzana przez ks. pom. Barnima I 1235, 1237, 1240, 1255, margrabiów brand. 1242, Bolesława Pobożnego ks. wlkp. 1258 (P I nr 312, 339, 373, 404 II, nr 608, 660). [Cystersi w tym czasie przystąpili do organizacji tu miasta, ośrodka gospodarczego bowiem już] w 1259 r. tenże Bolesław nadaje prawa założenia wolnego (tj. immunizowanego) targu na prawie niem. (*iure teutonico civitatem cum foro libero*) (P II, nr 666) [co sprowadza się do prawa nadania miasta]. Konrad sołtys (*scultetus*) 1274 (P II, nr 991) [jest przedstawicielem tego niem. urzędnika miejskiego]. W 1278 r. wśród wsi między Iną i Małą Iną, które książę Barnim I bierze w lenno od mgb. Konrad, (P II nr 1096)[który teren ten zajął widocznie w 1269 r. w czasie ataku na dobra cyst. k. Choszczna]. Ks. Bogusław IV dokonywał w T. czynności prawnej w 1279 r. (P II, nr 1136). W potwierdzeniu dóbr cysterskich przez margrabiów brand. z 25 IV 1282 r. T. wymienia się dwukrotnie: *Trebene et predicta tria oppidacum foris suis, sicut hactenus possederunt, et grangiam Trebene*, a więc jako miasteczko targowe i grangia, folwark cysterski (P II, nr 1232). Dość dziwnie też zanotowano T. w potwierdzeniu dóbr cysterskich przez Bogusława IV w 1283 r. Najpierw *Trebene* poprzedza Dobropole i Dolice, a po Gleźnie zapisano: *Trebene cum fluvio...Yna* (P II, nr 1268), czyli „wraz z rzeką [Małą] Iną”. Książęta Otto I w 1295 r. i Warcisław IV w 1313 r. potwierdzali wyraźnie *Trebene cum foro et grangiam Trebene* (P III, nr 1712) i Barnim III w potwierdzeniu z 1345 r.: *villa Trebene cum foro libero et curiam Trebene* (P XI, nr 6371), tak więc obok wsi istniał wolny targ i grangia zwana też „dworem” (folwarkiem, gospodarstwem własnym cyst.). Ks. szczec. Otto I zatwierdził cyst. w 1325 r. zakup od ryc. Jana von Güntersberg za 200 „lekkich” denarów [tj. „oczek zięby”?] bedy [podatku gruntowego] od chłopów we wsi T. (P VI, nr 3882). W inwentarzu opata kołbackiego Gozwina z 1348 r. T. liczy 80 łanów, w tym parafii 4, sołtysa 14, posiada karczmę; wieś płaci 1 grzywnę pachtu (z młyňa?), 2 szylingów czynszu [wielkość gospodarstwa sołtysiego może wskazówką o połączeniu go z grangią¹⁵. Późniejszy kopista, kiedy już T. został wchłonięty przez Dolice, dopisał zdanie o położeniu miejscowości]: *hocce Treben est pago Dolitz de quibus T. incorporata et novo nomine Dolitz dicta* (PIK 160). W potwierdzeniu cesarza Karola IV z 1355 r. T. nadal z targiem (C XVIII, 388). [Ryc.?] Dobeler wasał cyst. 1360 (DC X, nr 1879, 1880) [z nieznanego jeszcze rodu. Jak ważna to była miejscowość w

¹⁵ Na co zwraca uwagę B. Popielas - Szultka, *Gospodarstwa własne cystersów kołbackich od fundacji klasztoru do jego sekularyzacji*, z serii: Słupskie Prace Humanistyczne, nr 6a, 1985, s. 6.

regionie świadczy] określenie w 1374 r. Dobropola jako położonego *prope* T. (DC X, nr 2000) czyli „koło T.”; w 1397 r. cyst. posiadają 1/3 dochodów z sołectwa; 1398 r. Jakub Arnswald [z rodu ryc.] kwituje cyst. 100 grzywien „oczek zięby”, w tym 50 z sądownictwa i 50 za 34 morgi z pól sołeckich (RK nr 251, Hg I, 299).

Wieś opuszczona po przeniesieniu centrum posiadłości cysterskich w tym regionie do Dolic. Potem tylko opuszczone pola *wüsten feldmarke Trebeneke Feldt* 1551 (S 209), w układzie granicznym Dolic i Sądowa podobnie wzmiankuje się o opuszczonych polach *Trebeneke* 1559¹⁶, chociaż E. Lubinus na swej mapie Pomorza z 1618 notuje *Treptow* na płn.-wsch. od Dolic, zatem to ostatnia pamiątka po Trzebieniu, może już skutkiem legendy o zaginionym mieście *Trepene*, które miała zalać woda¹⁷.

Położenie¹⁸: W lesie na wsch. brzegu Małej Iny opodal Dolic¹⁹. Wieś musiała leżeć gdzieś na płn.- wsch. od Dolic. Śladem nazwa polna *Trebbenisches Feld*, *Tribbenischen*, *Triebensches* k. jez. Szczucze 1591 (S 146), *Herren Hof* 1591, 1770, 1812, także *Altes Schloss* 1812, tj. stary zamek na płn. od drogi Dolice – Piasecznik między Mogilicą a jez. Szczucze. Książę Bogusław XII na początku XVII w. miał tu pałacyk myśliwski na bazie umocnień T. (S 194) Również na polach Bralęcina i Lipki była łąka *treptosch*, mogąca wskazywać na ślad po T. lub jakąś inną trzebież lasu (S 164).

4. Parafia objęta działalnością bractwa kalendowego „między Iną i Płonią” od lat 1337/39 (P X nr 5512, 5741). Świadkiem czynności cyst. w Kołbaczu Jan de Gardis pleban 1364 (RK nr 214, 216); pleban Claus Hamel 1388 (Hg I, 299, RK, wkładka).

Warszyn, wieś.

2. *Warsin* 1236, 1240, 1255, 1258, 1259, 1282, 1283, 1325, 1345, 1406, *Warzin* 1295, *Warssin* 1469, **Warszyn** 1479, *Wersin*, *Warsin* 1509, *Warsyn* 1523, *Warsin* 1944.

Wieś w 1236 r. nadana przez ks. wlkp. Władysława Odonica cyst. z Kołbacza dla umocnienia z nimi braterstwa (P I, nr 333), potwierdzona przez ks. pom. Barnima I 1240, 1242, 1255, kiedy to zakreśla ogólnikowo posiadłość Dobropola i opuszczonego Trzebienia [z nadania Władysława Odonica z 1233 r.]; na południu *a stagno Sovin* [Sowno k. Choszczna] *in Warsin* [a stąd] po pogranicze [z joannickimi wsiami] Kolin i Żałęcín; 1259 (P I, nr 373, 404, II, nr 608, 668), przez Bolesława Pobożnego ks. wlkp. 1259 (P II, nr 660), 1282 przez margrabiów brand. (P II, nr 1232); przez Bogusława IV 1283, 1295, z rzeką >Strzelicą, przez ks. Warcisława IV w 1313 r., króla Ludwika IV w 1325 r., ks. Barnima III w 1345 r. (P II, nr 1268 nr 1232, 1268, III, nr 1712, V, nr 2816, VI, nr 3704, XI, nr 6371). W 1348 r. w inwentarzu opata kołbackiego Gozwina, nie odnotowano poza nazwą niczego (PIK, 161) [Zapewne wtedy już w rękach lenników rycerskich, Brederłowów, Güntersbergów] Jakub Güntersberg z Laskówka w 1406 r. za zgodą cyst. [jako ich lennik w części

¹⁶ R. Holsten, *Treben*, M 1914, nr 4, s. 59, zob. teza E. Rymar, *Zaginione i opustoszałe osady wiejskie na obszarze powiatu pyrzyckiego w średniowieczu*, „Zeszyty Pyrzyckie” 4, 1971, s. 148 n.

¹⁷ A. Haas, [w:] „Pommersche Heimat” 1912, s. 149.

¹⁸ L. Bruggemann, *Ausführliche Beschreibung des gegenwärtigen zustandes des Kgl.-Preuss. Herzogthum Vor-und Hinterpommern*, Stettin 1784, Th. II, s. 253, identyfikował z Dolicami.

¹⁹ L. Quandt, w: *Codex Pomeraniae Diplomaticus*, Greifswald 1843/1862, s. 455.

wsii] – z pieczęcią opata- sprzedaje czynsz z 6 łanów w W. Janowi Hensele (RK nr 265, POW 25), tego roku Hans von Brederlow z Gardźca (gm. Przelevice) lennik w części wsi (POW 25), ok. 1450 r. lennik Brederlowów Jurgen Plontzeke [sołtys?] ma 4 ł. (PAG, 8). Henryk Brederlow z ziemi pełczyckiej 1 IV 1469 złożył el. brand. Fryderykowi II hołd w Pełczycach (C B V, 136); z konsensem opata Jana, w 1474 Jan Brewetze (v. Brewitz) ¼ części wsi posiadaną w lenno dziedzicznie od dawną (*oldern lange*), sprzedał za 800 grzywien „dobrej monety” braciom Gunterowi, Szymonowi, Dietrichowi i Tewesowi v. Koeseke (POW 25). To dobro Brewitzów - Koeseke obejmuje: pełne sądownictwo, kuźnię, dwór i 1.5 łanu, gdzie Jan Brewetze mieszka, płacąc rocznie 6 grzywien, gospodarstwo z 4 łanami Ottona Mogelincka (sołtysa?) dające 10 grzywien pachtu, gospodarstwo z 4 łanami Jurgena Plontzeke dające 16 grzywien pachtu, gospodarstwo z 3 łanami Bartłomieja Brewetze dające rocznie 12 grzywien, „wolnych ludzi” (*freie Leute*); dalej 8 kawałków ziemi należnych do zagrodników na krańcu wsi, płacących grzywnę i po 6 kur. Ponadto jeszcze to dochód 16 szefli żyta z młyna przy wsi [ok. 1600 dwóch młynarzy, w tym tartak] i 11 szylingów, 4 fenigów z karczmy [ok. 1600 dwie karczmy] (POW 25 n.). W 1479 r. w czasie trwania rozejmu pom.- brand. starosta brand. z Pełczyc meldował o szkodach W. i Brederlowów na 500 guldenów (CDBC II, 35); Nickel z synami Ryszardem [ten już w 1493 r. podpisuje akt pyrzycki pom.-brand.] i Dionizym 1497 uwięzili Ludeke Lettenina z Pełczyc za zgwałcenie ich córki i siostry Anny, mniszki w Pełczycach i postawili przed sądem Henryka Meyne, kołbackiego wójta (RK nr 298, GZ 867), tenże Ryszard z W. 1504 (HP I, 259, 231), 18 IV 1513 sprzedaje cyst. z Kołbacza 12 łanów lennych z przyległościami, młynem, lennem kościelnym, na których [chłopi] Tewes, Jurgen, Claus Vulveram i Jakub Dusenborgh żyją, za 20 grzywien, jako dożywocie, za to klasztor mu i żonie Katarzynie Lentzen na dożywocie mieszkanie w Stargardzie utrzymywać będzie z 12 furami drzewa opałowego i innymi deputatami. Świadcami Henning kuzyn z W. i Dinges (RK nr 315). Henning Brederlow 1504, 2 XII 1506 r. (HP I, 221, 176, 184, 191 i wg indeksu) i 25 I 1509 r., gdy sprzedaje joannicie Jakubowi (Schmidt), plebanowi w Stargardzie, roczną rentę 1 reńskiego guldena za 12,5 guldenów dla ołtarza św. Liwiniusa w kościele NMP w Stargardzie, kiedy to wieś została określona jako położona w ziemi szczecińskiej (RUR nr 164); 3 V 1509 r. (RUM nr 288), 1512 (HP I, 179). W 1523 r. dzieci Tomasza v. Brederlow z Gardźca i jego kuzyn Achim z W. zobowiązani do wystawiania księciu pom. 4 konnych jeźdźców w czas wojennej potrzeby (KM 178). W 1528 r. Dynniges [Dionizy] Plontzick oświadcza, że posiada w W. ok. 30 chłopów, oraz że od Dinges v. Brederlow dzierżawi 8 łanów [płacąc z łanu po 1 florenów] trzymany od cysterek z Pełczyc, które on od niego za 500 grzywien ma. Jego wierzyciel Brederlow ok. 1500 na cmentarzu w W. pochowany (POW 26); w 1529 r. v. Eickstedtowie otrzymali od opata kołbackiego ekspektatywę na dobra Joachima i Hansa v. Brederlow (EFB 804). W 1535 r. w wyniku reformacji i sekularyzacji dóbr klasztornych wieś przechodzi do domeny książęcej; w 1541 r. Jakub v. Brewitz, bratanek Jana, procesował się o 4 gospodarstwa; ks. Barnim IX 13 I 1548 r. wystawił rodowi v. Koeseke list lenny do wspólnej ręki na W. (POW 25), 12 II 1566 r. cała wieś należy do Eickstedtów (EFB 804), ale Koeseke lennikami Brederlowów do wymarcia ok. 1780 r. W XVIII w. cała wieś Brederlowów. (BL 777).

Chłopi na pocz. XVI w. Paul Boddeker, Clemen Kroger, Hans Eickstede (HP

I, 199), bracia Drewes i Gorges Drewes, Vith Sitze (HP I, 199), Jasper Zarnow, Jasper Steffin młynarz, Hans Tabbert (HP I, 249), Tewes Wulfe (HP I, 271), ok. 1530 r.: Jurgen Wuluerham (Wulfram) sołtys, Dinniges Plontzke, Otto i Hans Monggelinck (Margelink, Meygerlinck, Moylink), owczarz, Jochim Boekholt, Gorges Kersten, Hans Drewes (Andrewes), „der Gadeshusmann”, Hans i Drewes Ebell, Hans Wusthe, Borchart Lenze, Simon Krakow, pastuch (POW 26).

1628: 39 łąnów chłopskich, zagrodnik, 2 młynarzy, 2 karczmarzy, kuźnia, 2 owczarzy, 1.5 pastuchów, tkacz, 2 rzemieślnicy, 3 parobków chłopskich, 2 pastuchów owczarzy, piekarz (KM 248)

4. Kościół z XIII w., w nim dzwon z XV w. i z 1525 r. (LB 519 n, ŚA. 98). W XVI w. pastor ma 4 łąny, daninę z karczem (POW 26).

Wierzchład, wieś.

1. Wcz.: grodzisko z VIII–IX w., (D 203, ŁO 230).

2. *Verchlande* 1320, 1421, *Verglant* 1322, *Verchelant* 1535, *Farchlandt* 1628, *Verchland* 1944.

3. Zapewne ośrodek gospodarczy książąt, skoro 18 XI 1320 r. ks. szczec. Otto I wystawia dokument we dworze (*curia*) w W. (P V, nr 3418), wraz z synem i bratankiem Warcisławem IV 24 X 1322 r. przekazał biskupowi i kapitule kam. dwa dwory [czy gospodarstwa chłopskie?] w W. jako odszkodowanie za zwrócony im zamek w Ramlewie (P VI, nr 3643).

Lenno rodów rycerskich:

a) Henryk v. Ram(m)in z W. mający zamek k. Szczecina [w W?], podobnie jak Betke (Betekin) v. Borcke z Brałęcina, zajmował się rozbojem, obrabował ok. 1400 r. statki Stargardu na Inie. Ujęty musiał 8000 grzywien srebra wpłacić. Mógł mieć siedzibę w W. (BS I, 131 n.) czy raczej w „Krakow” k. Szczecina (Krzekowo?), bo: 15 III 1420 r. bracia Mikołaj, Henryk i Otto v. Rammyn za 125 grzywien „oczek zięby” sprzedali kościołowi NMP w Stargardzie łąn i połowę zagrody chłopą Lentze Berkholta, 25 III 1421 r. stargardzcy duchowni Henryk Tabbert i Mikołaj Strenow fundują w kościele NMP w Stargardzie wikarię kupionymi dochodami z gospodarstwa Mikołaja Wedego z W. i Piotra Lineke z Krakow, kupionymi od trzech braci Ottona, Henryka i Clausa von Ramin „z Krakowa”, co konfirmowali książęta szczec. Otto II i Kazimierz V 8 I 1422 r.; także i inne dochody wg aktu sprzedaży Ottona i Clausa v. Ramin z 19 XII 1426 r. (BS I s. 352, zob. M 1902, s. 164; 1903, s. 37, HP I, 172).

b) v. Küssow (rycerzy z Koszewa zarazem z Mechowa gm. Pyrzyce, Kluk gm. Przelewice): Mikołaj na W. w 1336 r. (BL 658, bez daty BS I, 274) [co oczekuje na źródłowe potwierdzenie]. Simon 1455 (HP I, 281), 10 VI 1484 r. czyni zapis dla kościoła NMP w Stargardzie (HP I, 173), Tyde 1496 (HP I, 248), Hans 1510 (RUR nr 160), 1519 (HP 208, 239, 225 i wg indeksu), Ebel 1510 (HP I, 185), Bartłomiej syn Simona 1535. (HP I, 31, 208), v. Hindenburg Bartłomiej (M. 1903 s. 37), 1528 Bartłomiej v. Kussow pozwany przez żonę Marcina v. Hinenburg ze Słotnicy (BP 11).

c) von der Zinna [w XV w.]: Henning z Koszewka zezwala 18 XII 1501 r. swym chłopom z W. Clausowi Heyer, Piotrowi Cykeman, Marcinowi Hartwich na sprzedaż renty bractwu kalendowemu w Stargardzie (M 1903, s. 28); książęta Jerzy I i Barnim IX w 1525 r. nadają Vivigenzowi v. Eickstedt ekspektatywę na lenna Henninga i Tyde

v. d. Zinna, w tym 7 łanów w W. (BL 681). Na pocz. XVII w. po procesie z wdową po Tyde, panią v. Ramin, Ernst Dubslav v. Eickstedt w 1617 r. posiada połowę lenna kościelnego, wyrębu w lasach, połowów w Miedwiu, dochodów łowieckich, z komory celnej (EFB 802).

Chłopi: Arent, Piotr Cykeman (Eickmann, HP I, 177, 264) 17 XI 1498 r. sprzedali wikarii kościoła NMP w Stargardzie rentę. Świadcami Hans i Henryk Buchholtz (Bockholt) (M 1903, s. 37); Hans Bockholt z konsensem swego pana Hansa v. Küssow 1 XII 1500 r. zapisuje rentę opiekunom ołtarza w Stargardzie (RUR nr 160), Marcin Hartwich (Hertwich) i Henryk Bucholtz sprzedali 2 II 1501 r. rentę kościelowi w Stargardzie, czego świadkami Arnold Cykeman z synem i Hans Bucholtz (M 1903, s. 38), 18 XII 1501 r. Henning v. der Czinna z Koszewa zatwierdza sprzedaż przez swych chłopów z W. Klause Heyera, Piotra Eykemana i Marcina Hartwicha dochodu dla kościoła w Stargardzie (M 1903, s. 38); na pocz. XVI w.: Piotr (HP I, 208), Michel, Merten, Claus Falckenberg (HP I, 177, 228), Michał Bandekow (HP I, 270), w 1563 r. przewodniczący rady parafialnej Jakub Falkenberg i Tewes Mon (ML 100).

1628: 28 łanów, 3 zagrodników, pastuch (KM 248).

4. W nowym kościele z końca XIX w. elementy wyposażenia wcześniejszego, w tym dzwon z 1563 r., odlany przez Josta van Westena w Stargardzie, przetopiony na przełomie XIX i XX w. (LB 516, ML 122).

Wirki zob. Gardzko jez.

Witkowo, wieś.

1. Wcz.: na stanowisku 2 nad Iną osada z IX–XII w. z ceramiką, żelaznym grotem dzidy; na stanowisku 13 ok. 1200 m na płd.-zach. od centrum wsi nad Małą Iną, na pagórku o wymiarach 75x105 m, osada z VIII–X w., uchodząca kiedyś za grodzisko; na stanowisku nieznanym osada z VIII–XII w. (D 207- 209, NRCG I, 81, ŁO 230).

2. *Tychow* 1229, 1262, *Wittekow* 1278, *Witgow* 1339, *Witichow* 1373, *Witichowe* 1487, *Witchow* na pocz. XVI w., *Wittichow* 1944.

3. Wśród wsi nadanych przez ks. Bogusława I (1181–1187), Bogusława II (przed 1220) i potwierdzanych w 1229 r. przez Barnima I joannitom stargardzkim, *Tychow* wymieniona po Kolinie, przed Ulikowem (P I nr 257), potwierdzana przez biskupa kam. Hermana 1262 (P II nr 724). Zob. >Kolin. Rajca Stargardu Heyne de Wittekow 1278 (P II, nr 1110) [najwyraźniej z W. pochodził]. Bernard von Schulenburg, mistrz prowincjonalny joannitów (tzw. baliw), dokonuje zakupu W. 1373 (BL 779).²⁰ Wieś potwierdzona przeciw joannitom 2 II 1487 r. (C B V, 430), 1653 (BL 779 n.).

Chłopi na przełomie XV/XVI w.: Urban Suderow z W. nadaje czynsz 2 grzywien kościelowi NMP w Stargardzie. Świadcami Claus Hertwich, Otto Carsten (Kersten), Andreas Michel (HP I, 175), Jurgen Hennicke (HP I, 179, 274), Michel Hartwich, Claus Segenhagen (zob. niżej Czepenhagen) (HP I, 198), Otto Carsten nadaje rentę kościołom św. Gertrudy i Jerzego w Stargardzie (HP I, 236, 256), Klaus Hertwich sprzedaje czynsz dla chóru kościoła NMP w Stargardzie w 1513 r. Świadcem Klaus Czepenhagen (M 1903, s. 51).

1628: 62 łany chłopskie, 12 zagrodników, karczma, kuźnia, pastuch, 3 tkaczy,

²⁰ Za L. Brüggemannem, op. cit., Bd. II/1, s. 169 Akt dotąd nieznanymi z oryginału ani z kopiarusza archiwum joannitów, uchodzi za pierwszy ślad obecności joannitów we wsi przez zakup; zapewne mamy jednak do czynienia z zakupem jakimś uzupełniającym, np. dochodów książęcego prawa.

rzemieślnik, 7 parobków chłopskich, piekarz, 4 „ludzi luźnych” (KM 249).

4. Parafia objęta działalnością bractwa kalendowego „między Iną i Płonią” od 1337/39 (P X nr 5512, 5741). Kościół z późnego średniowiecza, w nim dawniej dzwon z końca XVI w. (LB 532 n.; dzwon pomijany jednak przez ML).

„Zamkowa Góra”

hultbaj 1590 k. Szemielina o wysokości 45, 1 m. Według legend w średniowieczu stał tu zamek rycerza rabusia (S 183).

[Ziemomyśl], wieś.

1. Wcz., kościół z połowy XIII w. (ŚA, 100).

2. *Sconewerder* 1278, *Schonenwerder* 1282, 1283, 1295, 1325, 1339, 1345, *Schönwerder* 1944.

3. [Wieś powstała w obszarze >Trzebienia nadanego w 1232 r. (1233) cyst. z Kołbacza i otrzymała nazwę kolonizacyjną niem. (tyle co „piękny Werder”, wyspa, kępa?). Nie jest wykluczony dopiero ich udział sprawczy w organizacji wsi]. Wśród wsi branych przez Barnima I w lenno od margrabiego brand. Konrada w 1278 r. (P II, nr 1096), w potwierdzeniach dóbr cyst. przez margrabiów 1282, książąt pom. Bogusława IV 1283, Barnima II i Ottona I 1295, Wacisława IV 1313, króla Ludwika IV 1325, ks. szczec. Barnima III w 1345 r. (P II, nr 1232, 1268, III, nr 1712, V nr 2816, VI, nr 3704, XI, nr 6371). Opat potwierdza w 1352 r. klasztorowi filialnemu w Bierzwniku 10 łanów (C XIX, 461). Betekin Starszy von dem Borne famulus mieszkający w Z., z konsensem syna Dytryka sprzedaje 14 VII 1364 r. cyst. za 50 szczec. grzywien czynsz 5 grzywien rocznie z trzymanyh w lenno łanów (RK nr 214), a 10 XI t. r. zastawia 15 grzywien rocznej renty za 150 grzywien na przeciąg 3 lat z prawem wykupu (RK nr 216), 16 XII 1365 r. tenże sprzedaje 5 grzywien rocznego dochodu od kapitału 500 grzywien (RK nr 220), 5 II 1366 r. 10 grzywien rocznego dochodu od kapitału 100 grzywien (RK nr 223); tenże 6 II 1366 r. sprzedaje cyst. za 1200 szczec. denarów 20 łanów z lennem kościelnym, młynem, ziemią orną i nie uprawianą, łąkami, łęgami, pastwiskami, prawem połowu ryb, wyrębem, czynszami, co opieczętowali kuzyn Betekin Młodszy i syn Dietrich (DC X, nr 1934, C XXIV, 78, RK nr 224), 1374 Henning Roweder sprzedaje cyst. swą lenną część Dobropola z łaskiem k. Z. (DC X, nr 2000).

Tyde Blankensee z Z. [zatem inny lennik cyst.] w 1403 r. żeni się z Barbarą v. Schöning (SGS I, 35). Połowa wsi 2 XII 1483 r. zwrócona Kołbaczowi przez opactwo w Bierzwniku (GZ 267). Ok. 1500 r. rodzina Steinwehr ma część, lecz w 1503 Jürgen v. Steinwehr z Dobropola zwraca opatowi kołbackiemu swe lenno w Ż. z prośbą by otrzymał je Joachim v. Schöning (Hg I, 297). Henning v. Schöning z Lipian wydaje w 1523 r. córkę Urszulę za Joachima v. Blankensee z Z., ich syn Antoni w 1531 r. przechodzi na luteranizm (SGS I, 37); 1523 Joachim Blankensee z Z. zobowiązany do służby wojennej w 3 konie (KM 178). Wieś do 1787 r. należy do tego rodu. Las ziemomyski (*Schonwerdersche Holz*) należy do Steinwehrów 1553, 1568²¹, do Schöningów 1575 (BL 716).

1628: 58 łanów chłopskich, 26 zagrodników po ½ łanu, młyn, 2 karczmy, kuźnia,

²¹ G. Linke, *Die pommerschen Landesteilungen des 16. Jahrhunderts*, „Baltische Studien”, (N.F.), Bd. XXXVIII, 1936, s. 114.

2 owczarzy, pastuch, 4 rzemieślników, 2 pastuchów owczarzy (KM 249).

4. Kościół zachowany pochodzi z XIII w. (LB 501, ŚA 101). Parafia objęta działalnością bractwa kalendowego dla duchowieństwa „między Iną i Płonią” od 1337/39 (P X nr 5512, 5741). W 1492 r. po śmierci Antoniego Tornowa na prezentację Piotra i Dionizego Blankensee proboszczem Piotr Hartwich (KD 65, nr 543).

Żalęcino, wieś.

1. Wcz.: na stanowisku 6 osada (?), na stanowisku 9 osada (?) z IX–XII w. (D 187 n.).

2. *Zalotino* 1229 (1262), 1252, *Salentin* 1255, *Zalentyn* 1337, 1354, *Salentyn* 1339, *Sallentyn* 1347, *Zallentin* 1487, *Zalentin* 1504, *Zallentin* 1508, *Sallentin* 1441, 1944.

3. Wśród wsi nadanych przez ks. Bogusława I (1181–1187) joannitom stargardzkim, potwierdzana przez jego wnuka Barnima I w 1229 r., biskupa kam. Hermana 1262 (P I, nr 257, II, nr 724), przez Przemysła I ks. wkp. na prośbę komtura poznańskiego brana pod jego opiekę w 1252 r. (KDW I, nr 300) [co wyraźnie przemawia za pochodzeniem joannitów poznańskich ze Stargardu]; w 1255 r. pola wsi graniczą z dobrami cyst. kołbackich w Dobropolu (P II, nr 608). Ks. szczec. Barnim III zastawił w 1347 r. joannitom (preceptorowi czy mistrzowi joannitów na Saksonię, Pomorze, Meklemburgię, Gebhardowi von Bortfelde, z siedzibą wtedy w Czaplunku) będą pieniądze z 52 łanów w Z. (RUR nr 60) [której zap. książe nigdy nie wykupili]. Preceptor Herman von Werberg, w 1354 r. przekazał 8 łanów na ołtarz w kościele św. Jana w Stargardzie z patronatem Ottylii, wdowy po mieszczaninie stargardzkim Henryku Faberze z Nowogardu (RUR nr 63); 2 II 1487 r. w potwierdzeniu dóbr joannitów przez ks. Bogusława X bez 10 łanów i bedy zbożowej z całej wsi, ale z będą pieniążna i zbożową z całej wsi, oraz 10 łanów z sądownictwem, na których gospodaruje 6 chłopów i zagrodnik (C B V, 430).

Lennicy joannitów rodów rycerskich w częściach wsi:

a) 11 łanów [czyli 1/4 wsi oraz odpowiednia część lenna kościelnego i dochodów sądownictwa niższego zdaniem BL 745] v. der Böke (Buke) [rodzina znana w okolicy od 1302]: Kersten (Karsten) 8 I 1436 (M 1902, s. 180, HP I, 281), tenże i Piotr 1441 (RUM nr 99). Jost 24 VIII 1441 r. wśród zapisujących bractwu kalendowemu przy kościele Mariackim w Stargardzie rentę 6 grzywien od kapitału 100 grzywien (HP I, 173), Jakub z Przekolna (w ziemi pełczyckiej), joannita, w 1460 r. mający od joannitów dochód 20 grzywien „oczek zięby” rocznie z gospodarstwa Mikołaja Fahrenholtza oświadcza, że po jego śmierci nie przejdzie na kuzyna Kerstena lub Schöningów (RUR nr 124, Hg II, 888). Vincenty 1466 (HP I, 178). Po śmierci Josta w 1504 r. ks. Bogusław X potwierdza jego synowi Kerstenowi dobra w Ż. i Kłębach (BL 745), tenże Kersten 9 XI 1508 r. za 110 florenów sprzedaje Grzegorzowi Boddeker duchownemu z Pyrzyc dochód 9 florenów z gospodarstwa Grote Lange (RBK nr 1217), a 8 XI 1510 r. za 500 grzywien sprzedaje kościołowi św. Ottona w Szczecinie czynsz 8 reńskich guldenów pachtu z gospodarstwa Valentina Koppe (RUR nr 166, BL 745), wspomniany 1512, 1514 (HP I, 274, 192, 219 i wg indeksu), z synem Marcinem, który jako ostatni do 17 XII 1536 r. (HP I, 275) i majątek przechodzi na Billerbecków (BS 274, BL 771).

b) [w Żalęcinie „c”] v. Schöning z Lubiatowa: Ludeke I ok. 1440, ożeniony

z N. v. Küssow z Koszewka (M 1902, s. 180, SGS I, 89); rodzina w 1477 r. otrzymała książęcy list lenny na 5 łanów (SGS I, 16); w 1494 r. od baliwa joannitów za wierne służby Ludeke I otrzymał list lenny na 5 łanów w Ż. wraz Hansem, który ma tu swój dwór [czy gospodarstwo chłopskie?] (SGS 88), tenże Ludeke świadkiem listu lennego dla Karstena v. Boke w 1504 r. (BL 745). W 1597 r. Wolf II z Ż. w sporze z Kasprem Billerbeckiem o krzesło kościelne, przy tej okazji oświadczał, że to co jego ród i v. Runge (zob. niżej) w Ż. mają, jest lennem trzymanym od joannitów (SGS 19, BL 718). W II poł. XVI w. Krzysztof, książęcy starosta i sędzia grodowy w Pyrzycach, zm. 15 X 1611 r. (BL 745). W XVIII w. skupili pozostałe części „a”, „b” i „d” (tu 13 łanów) (BL 746).

c) v. Runge: w 1451 posiadają część bedy (BS I 274, SGS 19). Arnd z Płońska 2 XII 1457 nadaje bedę w Ż. (HP I, 219). W 1547 r. panem lennym wsi Tomasz, baliw joannitów w Słońsku (SGS 19).

d) v. Borcke: Jost. na Ż. w 1478 r. sprzedał Arndowi Konow, wikaremu przy ołtarzu św. Marka w kościele św. Jana w Stargardzie, 8 grzywien od kapitału 100 grzywien (SG 9).

Henning Zallenthin (Sallentin) duchowny w Lubece i Stargardzie 1404 (SG 128) [zap. więc z Ż.]

Chłopi: Mikołaj Wubbermyn, Bartłomiej Tarwulate w 1460 r. sprzedają czynsz dla kościoła NMP w Stargardzie co poręczają: Henryk Pegelow i Kersten Schröder (M 1903, s. 20), na pocz. XVI w. Michel Werner (Werneke), Hans Hovener, Drewes Mewes, Hans Fitzke (HP I, 252, 220), Jochim Hovener (HP I, 232, 234), Claus Hovener (HP I, 220), Jasper (Kaspar) i Marcin Sadelow (Szadelo), Hans Lubbrecht, Otto Torff, Valentin Koppe (HP I, 232, 258), Merten Koppe, Jurgen Vicke (HP I, 225, 233, 273), Claus Vicke, Hans Plate (HP I, 275), Tewes Gruntze (Gronitz), Asmus Dubbeslaff (HP I, 275), Lentze Schulte (HP I, 233), Bartłomiej Henninges, Jurgen Wilke (HP I, 234), Paul Jaster, Hans Kriske, Lentze Lange (HP I, 177), Lafferens Lange, (HP I, 189), Hans Szasse, jego brat Maciej ze Stargardu, (HP I, 191), Tewes Guntze, Jochim Honow (HP I, 204).

1628: 53 łany chłopskie, po łanie 5 zagrodników, karczma, kuźnia, owczarnia, pastuch, rzemieślnik, na półankach 6 parobków chłopskich, 4 pastuchów owczarzy, 4 „ludzi luźnych” (KM 247).

4. Ks. szczec. Barnim III w 29 V 1337 r. uposaża bractwo kalendowe dla duchowieństwa „między Iną i Płonią”, z obowiązkiem odbywania dwukrotnie w roku mszy komemoracyjnych za zmarłych duchownych, w Przywodziu nad Płonią i 8 X w Z. (P X nr 5512), co zatwierdza 10 IV 1339 r. bp kam. Fryderyk wymieniając wszystkie tamtejsze parafie, w tym w Z. (P X nr 5741). [Daje to podstawę do wykształcenia się przy tej joannickiej parafii ośrodka administracji kościelnej, istniejącej też po reformacji]²². Na prezentację ryc. Ludeka v. Schöning po Mikołaju Marlow proboszczem z filiami w Kłębach i Moskorzynie 1 II 1491 r. Mikołaj Frederici. (KD 35 nr 266). Kamienny kościół z późnego średniowiecza (LB 487 n.).

²² Zob. więcej E. Rymar, *Biskupi, mnisi, reformatorzy*, Szczecin 2003, s. 192 n.

Indeks rodów rycerskich (z lennami)

- Arnswald- Trzebień
Balke – Burzykowo, Słotnica
Billerbeck – Gleźno, Strzyżno
Blankensee – Radaczewo, Ziemomyśl
v. der Böke - Żalęcino
v. Borcke – Bralęcín, Burzykowo, Kurcewo, Piasecznik, Radaczewo, Żalęcino
v. dem Borne – Ziemomyśl
v. Brederlow – Dobropole, Warszyn
v. Brewitz- Warszyn
v. Brocker (Palude) - Pomietów
v. Dewitz – Dobropole, Kolin
v. Dossa (Dosse) –Kurcewo, Strzebielewo, Strzyżno
v. Eickstedt – Burzykowo, Kluczewo, Koszewko, Koszewo, Słotnica, Warszyn, Wierzchłąd
v. Everstein – Piasecznik
v. Flemming - Burzykowo
Frenckell- Kurcewo
v. Fürstenfeld - Morzyca
v. Güntersberg – Dolice, Moskorzyn, Piasecznik, Pomietów, Radaczewo, Słotnica, Strzebielewo, Warszyn
v. Hagen – Brzezina, Burzykowo
v. Hindenburg – Brzezina, Morzyca, Skalin, Słotnica
Horker - Brzezina
v. Kenstel - Strzebielewo
Koeseke – Lipka, Warszyn
v. Kremptzow – Dolice, Kurcewo, Sądów
v. Krüssow – Bralęcín
Kule - Kolin
v. Küssow –Koszewko, Koszewo, Wierzchłąd
Lentze - Dolice
v. Liebenow - Lipka
v. Liebenthal – Burzykowo
Luchte –Burzykowo, Pomietów
v. Mellentin- Skalin
Mildenitz – Koszewo
v. der Osten- Brzezina
v. Papstein- Pomietów
Plontzike – Brzezina, Warszyn
Podewils - Dolice
Prechel (Parechel)-Burzykowo, Koszewo, Słotnica - Rambow - Moskorzyn
v. Ram(m)in – Burzykowo, Kluczewo, Koszewo, Słotnica, Wierzchłąd
v. Roweder – Dobropole, Ziemomyśl
v. Runge - Żalęcino

-
- v. Scharn – Kurcewo, Morzyca
  - v. Schöning – Kurcewo, Moskorzyn, Pomietów, Ziemomyśl, Żalęcino
  - v. Schwan (Swane) - Burzykowo
  - v. Steinwehr – Dobropole, Ziemomyśl
  - Sukow - Słotnica
  - v. Volker - Pomietów
  - v. Wedel – Brałęcín, Brzezina, Krępcewo, Lipka, Morzyca, Piasecznik, Rzeplino,
Winsen - Strzyżno
  - v. der Zinna – Burzykowo, Kluczewo, Koszewko, Koszewo, Skalin, Słotnica,
Wierzchląd